

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1905.

Andra Kammaren.

N:o 51.

Torsdagen den 4 maj.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Till fortsatt handläggning anmälles konstitutionsutskottets utlåtande n:o 6, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af §§ 31, 49 och 53 regeringsformen samt §§ 10 till och med 25 äfvensom §§ 27, 28 och 38 riksdagsordningen så ock till öfvergångsstadgande i riksdagsordningen jämte inom Riksdagen väckta förslag i fråga om valrätten till Riksdagens kamrar; och lämnades därvid i fråga om *punkten 1:o samt punkten 2:o mom. a) — c)*, enligt förut skedd anteckning, ordet till

Om valrätten till Andra Kammaren m. m. (Forts.)

Herr Andersson i Västra Nöbbelöf: Herr talman, mina herrar! Nu stå vi igen på samma ståndpunkt, som vi under förra året stodo vid behandlingen af denna, efter hvad jag anser, för vårt land så viktiga fråga, beträffande hvilkens lösning så mycket står på spel. Det är därför, mina herrar, som denna stund har en mycket stor betydelse.

Jag tvekar emellertid icke i fråga om hvilken ståndpunkt jag härvidlag skall intaga. Kungl. Maj:ts förslag har enligt min mening så stora företräden framför hvart och ett af de öfriga förslagen, att jag icke förstår, hurusom de personer, hvilka verkligen vilja en utsträckning af rösträtten inom vårt land, kunna ställa sig på en annan ståndpunkt än den, som anges i det kungl. förslaget. Jag skall nu icke länge upptaga kammarens tid, ty här är så mycket sagdt och pratadt i denna fråga, att det icke är mycket nytt att tillägga. Jag vill heller icke inlåta mig på någon vidare kritik af de öfriga förslag, som äro ifrågasatta och bland hvilka vi först hafva att märka det af socialisterna framlagda förslaget. Detta förslag är enligt min mening rent och tydligt, precis som man hade kunnat vänta sig af ett förslag, framlagdt af personer, hvilka bildat ett parti på det program de hafva. De hafva ju icke kunnat framlägga något annat förslag än det de kommit med, och jag skall till och med erkänna, att deras förslag är sådant, att jag skulle föredraga det framför liberala samlingspartiets förslag, därför att det förra gifver en möjlighet äfven för andra meningsgrupper att få en plats i riksförsamlingen. Denna

Om valrätten till Andra Kammaren m. m.
(Forts.)

möjlighet har beredts därigenom, att förslaget upptager en fordran på absolut majoritet vid valen, något som jag anser vara en väsentlig förtjänst hos detsamma.

Det liberala samlingspartiets program i rösträttsfrågan skall jag icke försöka att klandra; detta anser jag nämligen vara ett alldeles onödigt arbete. Ty det är icke säkert, att det liberala samlingspartiet i morgon står för samma förslag, som det står för i dag. Vi hafva ju så många gånger sett, hurusom partiet för hvarje år kommit med ett nytt förslag härutinnan, och när det gått så långt, att till och med motionärerna inom partiet förklarat, att de nu äro villige att rösta för ett annat förslag, då kunna vi, mina herrar, veta, hvilken mening det ligger i det partiets förslag: meningen är, enligt min tanke — och det är nog många med mig, som icke kunna värja sig för en sådan tanke — den, att partiet icke vill ha någon utsträckning alls af rösträtten. Hade partiet allvarsamt velat en sådan, så hade det väl omfattat Kungl. Maj:ts förslag, ty detta utsträcker rösträtten till hvarje svensk medborgare, som är själf försörjare; längre kan man väl icke gärna gå, än att hvarje svensk man, han må vara arbetare eller millionär, skall få precis lika stor rösträtt. Detta är, som sagdt, innebörden af Kungl. Maj:ts förslag, och att detta äfven möjliggör för andra partier, än majoritetspartiet, att kunna blifva representerade i Riksdagen, det är väl icke något fel.

Som sagdt, jag har icke kunnat tänka mig ett förslag, som är bättre än det af Kungl. Maj:t framlagda. Här är visserligen taladt om »opinionen» i landet, hvilken icke skulle vara för detta förslag. Ja, hvad veta herrarne om det? Nu finns möjlighet att komma fram med ett fullständigt rösträttsförslag. Första Kammaren har fattat sitt beslut och antagit Kungl. Maj:ts förslag. Vill nu Andra Kammaren verkligen en utsträckning af rösträtten, så kan Andra Kammaren fatta ett beslut i ungefär likadant syfte, och sedan kan »opinionen» få tillfälle att vid höstens riksdagsmannaval uttala sig i frågan. Men, mina herrar, om vi afslå Kungl. Maj:ts förslag, så kunna icke landets valmän till sin ledning få samma klara situation som den, hvilken uppkommer, om vi nu antaga Kungl. Maj:ts förslag såsom hvilande. Skulle opinionen icke vara för detta förslag, hvad inträffar då? Jo, då inträffar, att detsamma faller nästa år; och att vi då stå precis på samma ståndpunkt, som om vi nu afslå Kungl. Maj:ts förslag. Således kan jag icke förstå, att den, som verkligen vill en utsträckning af rösträtten, icke vill låta den allmänna opinionen nu afgöra, huruvida detta förslag bör godkännas eller icke.

Såsom jag förut sagt, skall jag fatta mig kort och säga, att jag icke kan finna annat, än att Kungl. Maj:ts förslag, som gifver tillfälle åt hvarje man, han må vara hög eller låg, rik eller fattig, att få precis lika och direkt rösträtt vid val till Andra Kammaren, är ett mycket godt förslag, och därför, herr talman, skall jag taga mig friheten att yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

I detta anförande instämde herrar *Lyckholm, Pehrsson* i Åkarp, *Jesperperson, Jakobson* och *Persson* i Borrbý.

Herr Forssell: Herr talman, mina herrar! Som jag, ehuru Om valrätten till Andra Kammaren m. m. (Forts.)
tillhörande det liberala samlingspartiet, icke har underskrifvit dess motion i rösträttsfrågan, anser jag mig böra gifva till känna min ståndpunkt i förevarande viktiga fråga. Jag vill då säga, att jag icke haft anledning att i denna fråga ändra den ståndpunkt, som jag i fjol intog, i det jag tillhör dem, hvilka påyrka att, om man skall införa proportionella val vid utseende af ledamöter i Andra Kammaren, man också med nödvändighet bör hafva likadana val vid väljandet af ledamöter i den Första Kammaren. De skäl, hvarpå man grundar en sådan fordran, hafva nu frambållits af dem, hvilka motionerat om den saken, nämligen herrar Elowson och Nydal, och jag vill icke trötta kammaren med att upprepa dessa skäl, utan hänvisa till hvad i det hänseendet anförts i deras motioner.

Men jag vill tillägga ett skäl, som där icke upptagits. Då man hänvisar till Belgien och att där införts proportionella val till representantkammaren, som motsvarar vår Andra Kammare, bör man också komma ihåg, att sådana val införts äfven till senaten, som motsvarar vår Första Kammare. — Nu har man här sagt, att det skulle vara förenadt med så stora svårigheter att införa proportionella val till Första Kammaren. Ja, det kan så vara, om landstingen fortfarande skola stå kvar såsom väljare af ledamöter i Första Kammaren, och landstingsmännen allt framgent skola utses på det sätt som nuser. Herr Elowson har framlagt ett förslag till förenkling af den metoden, och denna kunde kanske ytterligare förenklas. Man kunde t. ex. upprätta en särskild valnämnd för val af ledamöter i Första Kammaren, eller också låta dem, som nu välja till Andra Kammaren, välja äfven till den Första, såsom nu sker i Belgien, ty där är det, åtminstone till en del, samma väljare till både första och andra kammaren; det är endast i fråga om väljarnes ålder, som en liten begränsning skett, när det är fråga om val till första kammaren.

Jag skall icke vidare orda i denna fråga, då jag för öfrigt kan instämma med hvad herr Larsson i Lund yttrat, och jag skall därför i korthet på grund af hvad jag anført yrka afslag på Kungl. Maj:ts och utskottets förslag samt bifall till den af herrar Elowson och Nydal afgifna, vid utskottsbetänkandet fogade reservationen.

Herr Sandquist: Herr talman, mina herrar! En talare på skarborgsbanken yttrade på förmiddagen här några ord, som gäfvö mig anledning att nu här yttra följande. Nämnde talare har ofta för sed att förebära citat ur den heliga skrift, och så gjorde han också i dag. Det var ett citat, som är ganska väl värdt att beaktas på en så viktig dag som denna. Han yttrade, om jag icke misstager mig: »Om skalkar locka dig, så följ icke!»

Vi stå här, mina herrar — om någonsin — inför ett ögonblick, som kräver allvar. Då vid detta tillfälle siréntonerna, kan man säga, onekligen ljuda från mer än ett håll, och de varit ägnade att göra mera än en riksdagsman oviss om hvad han skall göra i denna fråga, så äro dessa ord så mycket mera värda att beaktas.

För att icke löpa fara att göra så, som den åsyftade talaren på förmiddagen enligt min åsikt gjorde, hafva vi dock fått en ganska

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

god ledtråd, en ganska god och säker fingervisning uti rösträtts-kommitténs utlåtande i denna fråga. Och hvad har då rösträtts-kommittén yttrat i fråga om den *proportionella* valmetoden? Jo, den har yttrat följande: »Den verkliga själfbestämmerätten i landets angelägenheter innebär rätt för de röstande så långt möjligt är att blifva representerade. En verkligt allmän rösträtt kräfer därför, att denna rätt, i den mån ske kan, utsträcket äfven till minoriteterna. Detta mål vinnes genom det proportionella valsystemet. Principiellt måste därför detta valsätt anses såsom en från det hela *oskiljaktig* del i den allmänna rösträttens program.» Här hafva vi, mina herrar, en anvisning, som synes mig värd att taga vara på, och jag har därför begärt ordet för att *understryka* denna gifna vink. Och hvilken anledning skulle man väl hafva att kasta denna ledtråd öfver bord och följa andra gifna, mindre grundade vinkar? Jag påstår, att man därtill saknar giltig anledning.

Man har under den pågående rösträttsdebatten tidt och ofta framhållit, hurusom det svenska folket icke skulle vara moget att kunna handskas med eller handtera den proportionella valmetoden, så att den komme att gifva ett nöjaktigt resultat. Så ljuder tonen; så ljud den i går, och så har den ljudit äfven i dag. Men icke alltid, mina herrar, får det svenska folket det *dåliga*, vitsordet rörande den folkupplysning, som kostats på detsamma. Är det icke så, mina herrar, att vi hafva goda folkskolor? Och hvad är deras uppgift, om icke den att bibringa en god folkundervisning, på hvilken man sedermera kan bygga vidare, och i hvilken man kan sedermera förkofra sig så, att man vinner de insikter, som äro nödiga för att kunna fullgöra sina åligganden som svensk medborgare? Men vi hafva, mina herrar, icke blott *goda folkskolor*. Vi hafva äfven *fortsättningsskolor* där och hvar i församlingarne; vi hafva en och annan *högre folkskola* och vi hafva *folkhögskolor*. Kan det då finnas skäl för att Riksdagens Andra Kammare gifver detta folk, som man kostar på en så dyrbar och dugande undervisning, ett sådant betyg, att man förklarar denna befolkning *inkompetent* att kunna nöjaktigt sätta sig in i det proportionella rösträttsförslag, som Kungl. Maj:t föreslagit? De af herrarne, som vilja så göra, må gärna göra det, det står i deras fria skön. Jag tager afstånd därifrån. Herr talman, då jag för min del är öfvertygad om att Kungl. Maj:ts förslag hvilar på en *säker* grund, en *sund*, en ostridigt rättvis och *rättfärdig* grund, så skall jag, med den *tillit* jag har till den upplysning, Sveriges folk har fått och fortfarande får, tillåta mig yrka bifall till Kungl. Maj:ts och utskottets förslag.

Herr Waldenström: Herr talman, mina herrar! Jag fick på förmiddagen det vitsordet af en representant från Jämtland, att jag icke hörde till de mest korkade i den här kammaren eller i Sverige, — hvilketdera han nu menade, vet jag icke, men det kan ju vara detsamma, om han menade det ena eller det andra. Jag förstår emellertid, att han med detta betyg ville utstötta mig från den intelligens-krets, som han själf tillhör. Och jag har icke heller någon anledning att känna mig sårad däraf, lika litet som jag tänker, att herr

Hellström kände sig sårad af den exkommunikation, som han på förmiddagen blef utsatt för från en representant på stockholmsbänken.

Emellertid, herr talman, efter som jag icke hör till de allra mest korkade, skall jag be att igen få yttra några ord i den här frågan.

Herr Bergström var den, som hade ordet näst efter mig i förmiddags, och han uttalade sin förundran öfver att jag allttjämt bekymrar mig så mycket om Stockholm. Jag får då meddela, att jag egentligen sedan 1885 varit så godt som bosatt i Stockholm. Men icke har jag därför mycket bekymrat mig om Stockholm och dess riksdagsmannaval. Men huru »Dagen» och andra stockholmstidningar bekymrat sig om Gäfle, det hafva herrarne nog sett.

Hvarje gång det stundat ett riksdagsmannaval i Gäfle, har »Dagen» haft mycket bekymmer därom. Sista gången stod det dagen före valet i Gäfle mycket triumferande i »Dagen»: »det händer sannolikt någonting i Gäfle i morgon». Och det hände verkligen.

Det var en talare här, som sade, att det proportionella valsättet är nog rätt, teoretiskt sett, men praktiskt skulle det icke vara det. Jag tänker, att det finnes ledamöter här i denna kammare, som känna till historien om den store filosofen Cartesius, hvilken blef grundläggare af den moderna filosofien, åtminstone intill Hegel. Han började sin filosofiska bana med att tvifla på, om $2 + 3$ vore 5. Teoretiskt sedt, sade han, är det alldeles gifvet, att så är, men om det i praktiken är 5, det tviflade han på och tviflade så att han höll på att bli galen. Hvarje gång han försökte att lägga ihop 2 och 3, blef det verkligen 5; men om det alltid måste blifva så i praktiken, det visste han icke, fastän det, teoretiskt sedt, icke kunde bli annat. Det är också många gånger man i denna kammare har bevitnat sådana här uttalanden: »det här är nog, teoretiskt sedt, riktigt, men praktiskt är det icke det.» Jag tror dock, att det är Riksdagens uppgift att söka att i det praktiska lifvet realisera det som, teoretiskt sedt, är riktigt och icke det, som, teoretiskt sedt, är oriktigt och orättvist.

Om det nu gällde att definitivt antaga Kungl. Maj:ts rösträttsförslag, så skulle jag kunna förstå, hvarför det bekämpas så ifrigt. Men här är icke fråga om annat än att få det hvilande till nästa riksdag, på det att valmännen må få tillfälle att uttala sig därom vid de nya valen, då man får höra den verkliga folkmeningen. Och då förstår jag icke, att en kamp mot detta förslag kan hafva någon annan grund, än att de, som bekämpa det, känna sig icke riktigt säkra om hvad utslaget kan bli af den verkliga folkmeningen, när den får uttala sig.

Herr talman, jag har intet emot att jämte Kungl. Maj:ts förslag både liberala samlingspartiets och socialdemokraternas förslag blifva hvilande till nästa riksdag, så att valmännen i landet få uttala sig om dem alla. Jag undrar, om det icke i sådant fall komme att hända någonting.

Det var en talare, som påstod, att man ingen anledning hade att frukta, att bönderna skulle komma att försvinna ur Andra Kammaren, ifall vid rösträttens utsträckning majoritetsval i enmans-

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

valkretsar infördes. Om vi sätta något värde på hvad erfarenheten i andra länder gifver vid handen i detta hänseende, skall jag be att återigen få påpeka, hvad jag framhöll i förmiddags, nämligen att franska deputeradekammaren, som har 562 ledamöter, till närmare en tredjedel består af jurister och journalister, under det att i hela kammaren endast finnas 8 landtmän, och detta i ett land som Frankrike, om hvilket man kan säga, att statsverket där kanske mer än i något annat land hvilat på landtmännens axlar. Således kunna herrarna se, hvad som, vid allmän rösträtt, kan blifva följden af majoritetsval i enmansvalkretsar.

Nu säger man så trohjärtadt: sådant kommer icke att hända hos oss. Ja, det må så vara, det är vackra förhoppningar. Men när man har dessa ur verkligheten gripna fakta för ögonen, då kan det med skäl bli fråga om, åt hvilket håll man skall vända det af herr Holmgren anförda ordspråket: »När skalkar locka dig, så följ icke».

Jag har egentligen begärt ordet för att bemöta hvad herr Bergström i början af sitt anförande sade. Han har förut en gång i kammaren framställt samma sak, och ehuru jag väl känner till historien om den gamle galten Serimner, som slaktades hvarje dag, men som stod lefvande upp följande morgon, skall jag tillåta mig att försöka slakta honom ännu en gång. Herr Bergström sade, att jag alltid motarbetat en rösträttsreform, att jag för några år sedan, år 1895, satte krokben, som han uttryckte sig förra gången, för det då på tal varande rösträttsförslaget, och att jag äfven lyckades att vältat omkull detsamma. Hvad nu den saken beträffar, skall jag be att få nämna, att jag, långt innan herr Bergström kom in i denna kammare, två, om icke tre gånger hade väckt motion om och talat för en utsträckning af rösträtten. Jag var alltid med på förslaget om rösträttens utsträckning till 500-kronorsstrecket, hvilket då ansågs vara rösträttsvännernas program. Men på samma gång jag väckte motion om utvidgad rösträtt, framhöll jag, att det säkerligen icke i någondera kammaren fanns en ledamot med den auktoritet, att han kunde framlägga ett förslag med utsikt att vinna pluralitet i båda kamrarna, och att Riksdagen därför borde i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte framlägga ett förslag. Dessa motioner afslogos. Men år 1893, sedan man förgäfvos sökt att åstadkomma ett positivt förslag, framställde herr von Friesen en interpellation till hans excellens herr statsministern, om Kungl. Maj:ts regering tagit frågan om förändring i gällande grundlagsbestämmelser rörande valrätten till Riksdagens Andra Kammare i öfvervägande, och, om så skett, till hvilken åsikt regeringen kommit i berörda fråga. Därjämte yttrade han, att det vore alldeles uppenbart, att man, uti en sådan angelägenhet som denna, där det gällde för dem, som nu hade makten, att afstå en del däraf åt andra, *omöjligen kunde komma till någon reform, utan att initiativet toges af regeringen*. Han intog då precis den ståndpunkt, på hvilken jag redan länge hade stått. Statsministern svarade, att regeringen hade allvarligt öfvervägt frågan och skulle fortfarande så göra, men att han icke kunde säga, att regeringen hade bildat sig någon bestämd mening, emedan den då pågående utredningen icke gifvit något positivt resultat.

År 1894 förekom här i kammaren en motion om rösträttens utsträckning. Denna motion afstyrktes af konstitutionsutskottet på den grund, att, enligt hvad utskottet inhämtat, Kungl. Maj:t genom näddigt bref den 11 oktober 1893, i anledning af ifrågasatt utsträckning af valrätten till Riksdagens Andra Kammare, uppdragit åt statistiska centralbyrån att verkställa vissa utredningar, som vore erforderliga för bedömande af verkan utaf en eventuell ändring i gällande stadganden om rösträtten vid riksdagsmannaval.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Försl.)*

På grund af denna motivering afslogs också motionen. Den kom igen år 1895. Vid ärendets behandling i kammaren yttrade jag, bland annat följande:

»Under sådana förhållanden — då en af Riksdagen begärd utredning pågår — undrar jag, om det kan vara lämpligt, att Andra Kammaren nu fattar ett beslut i öfverensstämmelse med någon af de framlagda motionerna. Herr Olof Jonsson i Hof har antydt möjligheten, att den från Kungl. Maj:t väntade utredningen kan komma antingen till det slut, att 500-kronestrecket är det rätta, eller också därhän, att man måste gå längre ned, eller måhända att man bör stanna ofvantör detta streck. Detta kan ju ingen veta, hvilket resultat utredningen kan leda till. Men under sådana förhållanden hemställer jag, om det kan vara skäl, att kammaren med dessa möjligheter för ögonen fattar ett positivt beslut om ett bestämdt streck. Om kammaren beslutar ett sådant, blir frågan i alla fall icke förr afgjord än genom bifall till utskottets förslag. Kammaren har icke heller genom ett sådant bifall frångått sin ståndpunkt angående önskvärdheten af en utsträckning af den politiska rösträtten.»

Det var detta yttrande, som skulle utgöra ett krokben och hafva haft det resultat, att kammaren med öfverväldigande majoritet biföll utskottets hemställan. Att det emellertid icke var fråga om att sätta något krokben för en rösträttsreform, torde herrarna, och kanske äfven herr Bergström, kunna förstå däraf, att bland dem, som instämde i mitt anförande, var herr Zetterstrand, hvilken, såvidt jag vet, ingen människa kan misstänka för att vilja sätta krokben för ett rösträttsförslag, som kunde leda till ett verkligt resultat. Men det är och har alltid varit så: Vill man icke tala och rösta efter herr Bergströms kommando, så är man ingen rösträttsvän. *Min* förmyndare skall dock herr Bergström aldrig bli.

Som herrarna emellertid af det anförda se, så var herr Bergströms yttrande en »opportun sanning», såsom herr Hellström uttryckte sig, det var ingalunda »dagens sanning», fastän det nog var sanning af den sort, som man ofta finner i tidningen Dagen. Jag tviflar icke på, att när det gått om någon tid, så skall herr Bergström på nytt upprepa sin förebräelse, att jag »lade krokben» för rösträttsförslaget år 1895, men jag skall då be honom skärpa sitt minne så, att han kommer ihåg att lägga til, att i mitt yttrande instämde herr Zetterstrand.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Persson i Malmö: Herr talman, mina herrar! Då jag är en af dem, som undertecknat den af herr Branting afgifna motio-

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

nen i rösträttsfrågan, skall jag icke upptaga kammarens tid med att utveckla de skäl och motiv vi åberopa till stöd för de förslag, som i motionen framlagts. Jag skall därför endast beröra de allmänna förhållandena i vårt land, sådana de te sig för mig i ett ögonblick som detta, då det gäller att intaga sin ståndpunkt i denna för svenska folket så viktiga fråga.

Mig synes det, som om alla såväl rättfärdighets- som klokhets-skäl tala för bifall till vår motion, och detta därför, att det ju är svenska män, som förutsättas skola komma att få rätt och tillfälle att deltaga i valen af ledamöter i Riksdagens Andra Kammar. Det är fråga om svenska män, som hafva medborgerliga plikter i full utsträckning, men sakna medborgerliga rättigheter. Dessa, nu rösträttslösa, hafva skyldighet att betala indirekta skatter i den mån de kunna och det för dem är nödvändigt på grund af deras lefnadsbehof. De måste med eller mot sin vilja betala de direkta skatterna till stat och kommun utom i vissa få undantagsfall, som dock hufvudsakligen bero på de kommunala indrifningsverkens brist på precision i arbetet. Dessa medborgare, som nu äro ifrågasatta för erhållande af valrätt, äro värnpliktiga. Det åligger dem att öfva sig i vapnens bruk för att försvara fosterlandet och, om det skulle gälla, äfven deltaga i anfallskrig. Dessa medborgare äro skyldiga att lyda de lagar Konungen och Riksdagen stiftat, fastän de sakna möjlighet att inverka på lagstiftningen. Hvad beträffar strafflag och civillag stå dessa medborgare i samma ställning som de röstägande, men i fråga om grundlag stå de i ett undantagsförhållande.

Dessa skäl synas mig väga så tungt, att man icke rättvisligen kan förvägra dessa medborgare rätt att deltaga i valen till Riksdagens Andra Kammar. Därför synes det mig äfven klokt och för ett ordentligt, lugnt och godt framåtskridande i samhället gagneligt, om Riksdagen beslöte gifva dessa medborgare rösträtt enligt vårt förslag. Enligt min åsikt är det alldeles klart, att därest Riksdagen beslöte att lämna medborgerliga rättigheter åt de nu rösträttslösa, skall den misstro och misstänksamhet mot andra samhällslager, som många gånger tagit sig uttryck, komma att försvinna.

Det yttrades under debatten i går af herr Hammarskjöld ett ord, som särskildt fäste sig i mitt minne, ett ord som icke kunde undgå att väcka förvåning hos mig, därför att det var i viss mån en reminiscens från ett yttrande af konstitutionsutskottets ärade vice ordförande vid fjolårets debatt i rösträttsfrågan. Herr Hammarskjöld yttrade — jag vågar icke bestämdt försäkra, att början af hvad jag citerar är ordagrant så som han sade, meningen är i alla fall densamma — »om valrätten skulle utsträckas så, att mot *en* förutvarande valman komma *två* nya, kan man antaga, att dessa *två* nya komma att förena sig mot den förutvarande. *Underligt skulle det vara, om så icke blefve förhållandet*». Den sista satsen vågar jag med bestämdhet påstå är ordagrant citerad. Det förvånar mig, att ett sådant yttrande kan fällas af män med vana att yttra sig, män, som veta, hvad de säga, och med förmåga att kunna behärska sina tankar så, att de endast säga, hvad de vilja säga. Emellertid framtvingar detta uttalande den tanken: Ha de nu maktägande icke alltid iakt-

tagit hvad svenska folkets bästa och sanna intresse kräfver, eller ha de fattat sådana beslut, som haft till syfte och ledt till de maktägande samhällslagrens eget bästa? Jag får för min del visserligen säga, att det vid många tillfällen syntts mig så, som om de maktägande tänkt uteslutande på sina egna intressen, men icke hade jag trott, att vi skulle få höra något sådant yttras här i Andra Kammaren. Jag kan icke föreställa mig annat, än att det finnes någon anledning härtill, och det skulle då vara intressant att höra, huruvida den ärade talaren menade något sådant, som han här sade.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Det går nästan som en röd tråd genom anförandena här, att man skulle ha anledning att befara omhvälfningar, omhvälfningar med hänsyn till de nu bestående formerna, i den händelse att rösträtten skulle komma att utsträckas. Det tycktes äfven, som om vår ärade vice talman något skattade åt den uppfattningen, då han sade, att därest allmän rösträtt infördes, skulle Sveriges bondeklass försvinna ur representationen. Jag vill säga, att jag är något bekant med en del af Sveriges bondeklass — jag har själf gått ut från densamma — och jag har fortfarande förbindelse med den, men, märken väl, med sådana i denna bondeklass, som rätteligen kunna och böra kallas bönder och icke godsägare. Jag är öfvertygad om att stämningen bland dessa är sådan, att de icke äro så bekymrade för framtiden, som man här velat göra gällande, ifall deras anhöriga, svågrar och barn, skulle få rätt att deltaga i lagstiftningsarbetet. Det är dock så, att det stora flertalet af dem, som idka jordbruk, vare sig de äro själfägande småbönder eller arrendatorer, icke fylla de nuvarande villkoren för erhållande af rösträtt på den grund att deras fastigheter äro för små. Men dessa ha naturligtvis i stort sedt samma intressen att bevaka som de småbönder och arrendatorer, som nu ha rösträtt. Det synes mig därför, att farhågorna i detta afseende icke äro af den beskaffenhet, att hänsyn behöfver tagas till desamma.

Herr Waldenström hade här i dag ett yttrande, som jag ber att något få uppehålla mig vid. Han sade, att vi nu borde antaga Kungl. Maj:ts eller utskottets förslag och sålunda låta detta blifva hvilande till grundlagsenlig behandling under nästa riksdagsperiod; och då gifve man folkmeningen tillfälle att afgöra, om förslaget bör antagas definitivt eller icke. Jag kan dock icke finna det vara fullt riktigt att uteslutande fästa sig vid meningen bland de nuvarande valmännen, ty när det är fråga om en rösträttsreform, som afser att gifva rösträtt åt andra, nu rösträttslösa befolkningslager, bör man väl äfven taga hänsyn till dessa gruppers tanke om saken, men den kommer icke fram vid valen till Riksdagens Andra Kammare med den census, som nu vid dessa val tillämpas. För min del tror jag, att jag känner stämningen ganska väl bland en del af Sveriges arbetare, och det är ganska säkert, att de icke äro tillfredsställda med den lösning af rösträttsfrågan, som här är föreslagen af Kungl. Maj:t och i hufvudsak tillstyrkt af konstitutionsutskottet. Vår ärade vice talman frågade i dag, då han hade ordet, hvarför dessa, som nu skola erhålla rösträtt, äro mot det proportionella valsystemet. Såvidt min kännedom om arbetareklassens mening i detta fall sträcker sig,

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

beror motståndet härvidlag därpå, att det här ifrågasatta förslaget afser proportionella val enbart till en del af den lagstiftande församlingen, nämligen dess Andra Kammare. Det är dessutom alldeles otvifvelaktigt, att det har insmugit sig en viss misstänksamhet mot de proportionella valen, därför att de kommit på tal först nu, när det gäller att göra en utvidgning af rösträtten, så att den skulle tillkomma äfven de i ekonomiskt afseende sämst lottade arbetarne. Det är alldeles klart, att de, som utvidgningen afser, då börja fundera på dessa proportionella val, sägande: Hvad är anledningen till att just nu ett sådant kraf framkommit? Hvarför har det icke förut varit tal om dylika val? Äro vi folk af annan stam, ha vi andra intressen gentemot fosterlandet och lagstiftningen än de, som nu ha makten? De göra sig dessa frågor, och de måste besvara dem nekande. Och här ha vi också anledningen till, att arbetarne och de med dem likställda taga afstånd från de proportionella valen.

För min personliga del får jag säga, att jag icke har någonting emot införandet af proportionella val, men jag anser det vara principiellt oriktigt att endast ha proportionella val till Andra Kammaren, och jag kan därför icke vara med om ett förslag som går ut därpå. Jag tror, att det vore till skada för Sveriges land och folk i framtiden, om ett sådant förslag skulle gå igenom. Visserligen är jag partimänniska, och det säges äfven, att det parti, som jag tillhör, har en ganska sträng disciplin hos sina medlemmar, och i viss mån är detta sant, men för min enskilda del sätter jag det, som är fördelaktigt för svenska folket, för den svenska staten och det svenska samhället, öfver det, som är fördelaktigt för det parti, som jag tillhör.

Det är min bestämda öfvertygelse, att ett bifall till Kungl. Maj:ts eller utskottets förslag skulle medföra sådana förändringar i denna kammares sammansättning som de, herr Widén i dag på förmiddagen omnämnde; vi skulle icke komma att känna igen så värst många af de nya representanterna. Jag vill icke längre uppehålla tiden i denna sak utan ber att få instämma i hvad herr Widén i det afseendet yttrade. De af honom anförda skälen äro, synes det mig, tillräckligt tungt vägande för ett afslag å såväl Kungl. Maj:ts som utskottets förslag. Det synes mig, som om det vore lyckligt för Sveriges land och folk, om Riksdagen ville besluta att bifalla vår motion och gifva svenska folket rösträtt utan garantier. Ty hvartill skulle garantier tjäna? Alldeles gifvet endast till att neutralisera en utvidgning af rösträtten, så att den blir betydelselös i praktiskt afseende. Vore icke detta meningen med garantierna, skulle de ju vara skäligen öfverflödiga. Enligt mitt förmenande skulle det här endast blifva formellt allmän rösträtt, men reellt status quo, och jag kan icke med min röst biträda ett förslag, som synes mig icke tillfredsställa vare sig rättfärdighetens eller klokhetens kraf.

Herr talman! Jag skall icke längre upptaga kammarens tid, utan vill sluta med att hemställa till Riksdagens Andra Kammare att visa de rösträttslösa förtroende och gifva dem hvad rättfärdigheten bjuder. Om kammaren det gör, är jag för min del öfvertygad om, att såväl Sveriges land som folk skall ha fördel däraf.

Jag ber att få yrka afslag å såväl Kungl. Maj:ts som utskottets förslag.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Häruti instämde herrar *Larsson* i Västerås och *Thylander*.

Herr Persson i Stallerbult: Herr talman! Jag får till min blygsel erkänna, att jag under de många år, som jag varit ledamot af kammaren, icke förrän i dag yttrat mig i rösträttsfrågan. Det kan därför icke anses vara för tidigt, att jag nu öppet säger ifrån, hvilken ståndpunkt jag intager i denna fråga. Anledningen till, att jag hittills icke yttrat mig, utan endast voterat i frågan, har varit den, att jag ansett mig — och anser mig fortfarande — icke hafva tillräckliga insikter att kunna yttra mig i grundlagsfrågor. Då jag nu i alla fall öppet säger ifrån, hvilken mening jag härvidlag har, skall jag göra det med några få ord.

Jag vill börja med ungefär samma ord, som en ärad talare på norrlandsbänken i går inledde sitt anförande med. Han började med att säga: »Jag tillhör ett parti inom Riksdagen, hvars flertal är mot den proportionella valmetoden, men jag är för densamma, och därför har jag begärt ordet för att angifva skälen för min åsikt.» Jag får vända om satsen, men kan eljest begagna alldeles samma ordalag: »Jag får säga, att då jag tillhör ett parti, hvars flertal är för nyssnämnda valsystém, men jag är mot detsamma, har jag begärt ordet för att tillkännagifva detta.» Af dessa båda uttalanden, af den ärade talaren på norrlandsbänken och af mig, framgår, att partibildningen och partidisciplinen ännu icke äro alldeles förhärskande hos oss, och jag får säga, att detta är en stor lycka, åtminstone känner jag det så.

Orsaken till, att jag icke kan med min röst biträda vare sig Kungl. Maj:ts eller utskottets förslag, är den, att jag anser, att enligt dessa förslag valkretsarne blifva alltför stora, att sammanblandningen af stad och land icke är välbetänkt och — för det tredje — att själfva valmetoden är ganska mycket invecklad. Skaraborgs län, hvilket jag tillhör, skulle med en tillämpning af Kungl. Maj:ts eller utskottets förslag utgöra en enda valkrets. Med ledning af uppgifterna i järnvägstidtabellen angående kilometerafstånden, finner jag, att Skaraborgs län har en sträckning från norr till söder uppgående till en 150 å 170 kilometer eller 15 å 17 mil; det har vidare ett ytområde å 80 å 85 kvadratmil. Detta skulle nu utgöra en valkrets. Jag är alldeles öfvertygad om, att hur man än bestämmer om valen, vare sig det skall i denna valkrets väljas 9 eller 11 representanter, är det icke möjligt att med tillämpning af den proportionella valmetoden så placera dessa representanter, att det blir en i hvar och en af de valkretsar, som nu finnas i länet. Folket har väl i alla fall en känsla för den hemort, det tillhör, så att det gärna vill hafva sitt ombud inom den ort, till hvilket det hör. Men det är icke möjligt, att så kommer att ske efter det nu föreslagna systemet. Och jag håller bestämdt före, att det icke är möjligt, att saken kan ordnas så, att landsbygden får sin beskärda del af representantantalet. Det blir nog i allmänhet städerna och de tätast befolkade orterna, som komma att behärska valen efter denna metod. Jag vill visst

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

icke säga, att det därför skulle blifva sämre representanter i Riksdagen; tvärtom, kaubända blir det prima män. Jag vill icke säga annat, än att jag tror, att det blir så. Men i alla fall tror jag med all säkerhet, att landbefolkningen icke skulle komma att få sin andel i Riksdagen, utan att det blott skulle blifva de, som äro bosatta inom städerna eller inom de tätt befolkade orterna, som skulle komma hit. Detta, tror jag för min del, skulle komma att väcka ett icke så litet missmod under en lång följd af år. Så kommer dock att ske — säga hvad man vill — om man sammanför stad och land i en valkrets. Stad och land hafva väl ändå skilda intressen. Vi behöfva icke gå längre tillbaka i våra riksdagsarbeten än blott till några få dagar sedan, så hafva vi klart bevis på de olika intressena mellan stad och land. Man kan väl icke frigöra sig från att bevaka sin orts intressen, såvidt möjligt. Men huru skulle dessa intressen blifva bevakade sedan? Jag tror knappast, att det skulle kunna ske på samma sätt som hittills, om man sammanför stad och land.

Ofvergår jag nu till frågan om valmetoderna, så får jag meddela, att jag läst, så godt jag förstått, kommittébetänkandet. Där af framgår, synes det mig, att valsättet onekligen är mycket inkrångladt. Jag skall blott be att få läsa upp en mening, huru detta är bedömt af Kungl. Maj:t i fjolårets proposition, som ju är alldeles densamma som i år, fastän nu uteslutits en del af motiveringen. I denna står det: »Rörande det sätt, hvar på kommittén löst sin uppgift att utarbeta förslag till ett för vårt lands förhållanden afpassadt proportionellt valsätt till Andra Kammaren och i sammanhang därmed föreslå en därefter lämpad ny valkretsindelning, kan jag icke finna annat, än att kommittén därvid kommit till ett synnerligen lyckligt resultat.» Och så säges det sedan: »Därmed vill jag icke hafva sagt, att de föreslagna lagbestämmelsernas innebörd för enhvar ligger klar vid den första genomläsningen eller ens att det stora flertalet skulle kunna fullt sätta sig in i förslaget alla detaljer.» Efter att sålunda det medgifvits, att själfva valsättet icke är af så enkel beskaffenhet, försöker man emellertid att taga bort udden utaf detta, och det säges vidare: »Att å den officiella röstsedeln med penna understryka de personers namn, hvilka valmannen önskar se valda, är en uppgift, som icke erbjuder den ringaste svårighet.» Det vill säga, att *förstå* denna valmetod, ja det skall man aldrig sätta i fråga, att den stora allmänheten skall lära sig. Men att *tillämpa* den, det är icke svårt. Det kan ett barn göra — använda blåpenna och stryka under ett namn. Så mycket behöfves det. När partitvånget och partibildningarna, som man så prisar, blifva förhärskande, *då* behöfves det icke mer än att blott och bart stryka under ett namn eller vidtaga någonting mer? Men jag hyser den uppfattning, att denna tid må vara affägsen. Jag behöfver icke säga herrarne, hvad dessa svårlärda metoder i afseende på valsättet innebära. Man behöfver härvidlag endast hålla sig till dessa ord, som jag nyss uppläste, och jag kan icke se, att några motiv blifvit anförda för att vederlägga de svårigheter, som man trott sig finna uti metoderna, utan dessa svårigheter finnas nog kvar.

I sitt våltaliga anförande först i början af debatten sade en

talare på norrlandsbänken, att det svenska folket icke är representeradt, såsom det nu är ställt, och att det icke kan blifva väl representeradt, förrän det proportionella valsättet blifvit infördt. Jag har en alldeles motsatt åsikt. Jag lefver i den tron, att — nu talar jag icke om det större antal valmän, som efter det nya förslaget tillkommer — hvar och en utaf oss här i Riksdagen har nog haft en motkandidat, så att han icke fått alla rösterna vid valet, utan att det har funnits en minoritetskandidat, hvilken fått stanna hemma. Men jag är i alla fall förvissad därom, att hvar och en söker, såvidt på honom ankommer, att icke allenast bevaka majoritetens rätt och intressen, utan äfven att bevaka hela valkretsens och hela landets intressen. Och jag vågar räkna med äfven talaren på gäffebänken, som förlöjligade minoritetens valmän i den valkrets han representerar. Jag vågar, säger jag, påstå, att äfven han har samma åsikt som jag i detta fall, så att han, så godt han förstår, äfven vill tillgodose denna minoritets intressen.

Men, säges det, vi skola laga så, att minoriteten äfven blir representerad. Ja, mina herrar, vi behöfva icke gå längre tillbaka i riksdagens historia, än att den faller äfven inom min tid här i kammaren, för att finna, att äfven minoriteten varit här representerad.

Jag skulle kunna nämna åtskilliga valkretsar, men jag vill blott nämna en. Herrarne minnas, hurusom en person representerade en valkrets här, oaktadt han, såsom det sades, endast fått en röst. Då var väl minoriteten representerad. Men huru ställde man till för denne minoritetens representant. Jo, hela landet reste sig med den största energi mot denna händelse, och Riksdagen skyndade, allt hvad tygen höllo, att förändra grundlagen så, att minoriteten icke skulle blifva representerad. Vi hörde icke ett ord i någondera kammaren mot en sådan grundlagsändring.

Hvad händer nu? Jo, *nu* skall man öppna porten på vid gäffel för minoriteten, och minoritetens representanter skola kunna komma in icke allenast på *en* röst, utan till ock med, såsom af min ärade vän och länskamrat antyddes i går, utan att ha fått någon enda röst. Under sådana förhållanden frågar jag: kan man säga, att det svenska folket blir representeradt bättre genom det valsätt, som här föreslagits, än med enmansvalkretsar och med land och stad skilda åt? Jag lefver i den öfvertygelsen, att nu och framdeles hela svenska folket blir med enmansvalkretsar väl representeradt; och äfven om det svenska folkets talan icke skulle komma att föras af de bäste män — man har ju påstått, att det skulle blifva mera prima män i Riksdagen med det proportionella valsättet — så blir det i alla fall af män, som göra så godt de kunna. Och då hafva de fyllt sin plikt.

Nu säges det också: Om Kungl. Maj:ts eller utskottets förslag faller, hvad får man då, hvad har man då att vänta? Jo, ett förslag om majoritetsval och enmansvalkretsar. Man säger, att med dylika anordningar skulle den svenska bondeklassen komma att sopas bort ur Riksdagens Andra Kammare. Ja, jag tror icke för min del, att det finnes många, som kunna profetera så, att det slår in. Och jag vill icke heller söka att göra det. Men i alla fall har jag ändå ansett mig böra inlägga en gensaga, då dylika erinringar framställes.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

Jag har studerat samma tabell, som här för en stund sedan användes af herr Bergström. Jag skulle uppläsa den, men det skall jag icke göra därför, att den icke lämpligen bör stå i protokollet för mer än en. Nog talar i alla fall denna tabell ett sådant språk om denna samhällsklass, att det kan sägas, att vill den jordbrukande samhällsklassen bevaka sina intressen väl och hålla någorlunda tillsammans, så skall det nog blifva representanter för jordbrukarne i Andra Kammaren äfven hädanefter. Det är min tanke.

Om det för resten nu skulle så hända, att en annan klass, som står under det nuvarande strecket, det vill säga arbetarne, skulle blifva mera talrika i Andra Kammaren än nu, så får jag nu för min del säga, att jag har knappast hört så hårda ord fällas om någon samhällsklass som de ord, hvilka fälldes 1865 om bondeklassen, hvilken då sades skulle taga hela makten. Och detta var af ganska högt stående personer, mycket högt stående personer både i samhällsställning och uti lärdom. En utaf dem säger vid debatten den 8 december 1865: »Bondeståndet tager öfvermakten såväl vid valet till landsting som vid elektorval till Andra Kammaren och att således öfvermakten lägges i händerna på en samhällsklass hvarigenom förtrycket och despotismen nästan alltid blifver följd». Han yttrade i sammanhang därmed: »Från ett sådant förslag måste man bedja Gud bevara Konung och fädernesland.»

Det var ju bönderna då som fingo makten. Därefter vill jag omnämna, att landets kanske främste man på sin tid yttrar sig här om på följande sätt: »Mycket betänkligt är, att i en samhällsklass ett intresse så gynnas på alla de andras bekostnad, att utgången af beslutet om hela samhällets angelägenheter möjligtvis kan af den samhällsklassen ensam dikteras. Och detta synes vara så mycket äfventyrligare, som denna öfvervägande inflytelse kan blifva ett privilegium för den politiskt okunniga massan att råda öfver intelligensen.»

Ja, huru har denna föraktade samhällsklass skött sig sedan 1865? Ja, det finnes icke ord nog starka att berömma denna klass, till hvilken jag hör. Huru har den begagnat sin makt? Ja, gå vi igenom valhistorien och valstatistiken från början till den nuvarande Andra Kammarens sammansättning, skola vi finna, att denna kammare representerats utaf adel, prästerskap, borgare och vidare den samhällsklass, som jag vill dela i godsägare och bönder. Än i denna dag ha bönderna begagnat sin makt på det sättet, fastän de ändå varit den förhärskande klassen. Tro icke herrarne, att om det kommer att hända så, att majoritetsval komme att införas och därigenom flere nya valmän tillkomma, att äfven *dessa* valmän — jag vet icke hur många hädanefter — kanhända skola förtjäna samma beröm, som bönderna emellertid fått för sitt handlingssätt. Jag är förvissad om, att denna större valmanskår har insiktsfulla personer, det gäller endast att finna dem, och då måste man väl ha förtroende för dem och tro, att de äro karaktärer, som man kan lita på, och att de skola göra så godt de förmå till hela landets fromma. Jag lever i den tron, att, om denna förändring sker, det kommer att gå så.

Det kunde vara mycket att säga i denna fråga, men jag skall

visst icke förlänga diskussionen. Jag måste likväl säga ett par ord till. Professor Hjärne från Uppsala yttrade något om hypnotismen. Jag lefver i den tron, att här bör icke finnas någon, som är mottaglig för hypnotism. Nu ha här riktats många faderliga förmaningar till mig och mina meningsfränder från våra högt ärade kamrater, att vi skulle besinna oss, innan vi lämna våra röster. Jag kan för min del icke vara annat än tacksam för att bli erinrad härom, och ingen kan mera än jag vara i behof af råd, men det är ledsamt, att det är så, att jag i många fall icke följer råden, och när rådet kommer från herr Lindblad, är det mig icke möjligt att i *detta* fall följa det. Om man tänker på, huru han i fjor yttrade sig om detta förslag, och nu ser, huru han sedan den 17 maj förra året ändrat mening, så kan han väl icke våga tro, att hans erinringar skola hafva den verkan, som han åsyftar. Han sade då om detta förslag: »Jag och 27 kamrater inom kammaren hafva tillåtit oss att afgifva en motion vid denna riksdag. Hvad verkan än denna motion kan komma att hafva, *det* skall den dock visa, att vi i någon mån riktat blickarna in i framtiden. Och den skall därjämte, om icke annat, utgöra en *protest* mot det sätt, på hvilket frågan nu af Kungl. Maj:t ifrågasattes att lösas. Den skall slutligen klargöra, att vi visserligen äro fullt medvetna, att kanske de sista resterna af det en gång så mäktiga landtmannaelementet skola försvinna ur denna kammare; men vi vilja också hafva uttaladt, att operationen ingalunda behöft ske så hårdhänt, som den nu tillämnas.»

Hans anförande, som upptager fyra à fem sidor, går i samma riktning från början till slut och innehåller en så allvarlig protest mot det kungl. förslaget som den, jag nu uppläste. Under sådana förhållanden vågar man knappast följa hans åsikt i år. Ty då borde det först och främst varit mera stadga i öfvertygelsen, än han visat genom att uttrycka sig så det ena året och däremot stridande det andra året.

Herr talman! Jag skall sluta med att yrka afslag å såväl Kungl. Maj:ts förslag som utskottets hemställan.

Med herr Persson i Stallerhult förenade sig herrar *Larsson* i Presstorp, *Larsson* i Säby, *Karlsson* i Mo, *Johanson* i Mossebo och *Berggren*.

In fidem

Ernst Kræpelien.

Härefter lämnades ordet till

Herr vice talmannen, som anförde: Herr talman! Under förmiddagens debatt ha till mig de orden riktats af en gammal vän och kamrat i kammaren, att jag borde vara mindre sträng och mera rättvis. Hans ord föll ordagrant så här: »vill man vara sträng, så skall man också vara rättvis». Och han förmenade, att denna min stränghet, som han här åsyftat, skulle ligga i den omständigheten,

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

att jag berört det af oss alla kända förhållandet, att det var så många af kammarens nuvarande ledamöter, som år 1902 ville vara med om att skrifva till Kungl. Maj:t och begära af Kungl. Maj:t ett förslag till utvidgning af den politiska rösträtten, byggd på allmän rösträtt och proportionella val. Låt oss något se till, huru därmed förhåller sig. Det förslag till skrifvelse, som herr Ivar Månsson, dåvarande ledamot af denna kammare, frambar — det skulle bli för långt att läsa upp hela skrifvelsen — innehåller i sista delen följande ord: »Vid en sådan undersökning, vare sig densamma anses böra öfverlämnas åt en kommitté eller verkställas på annat sätt, synes äfven böra komma under bedömande, huruvida en reform af landets representation skulle hellre än på ändring i gällande censusbestämmelser kunna, med upphäfvande af den olika representationsrätten för stad och land, grundas på allmän rösträtt i förening med införandet af en proportionell valmetod».

Det är detta skrifvelseförslag, som de herrar här i kammaren, som jag syftar på, röstade för vid 1902 års riksdag. Herrarne komma aldrig ifrån den omständigheten. Kom icke och säg, att ni endast röstat för hvad som sedan skrifvelsens så kallade kläm innehöll. Såväl den motivering Första Kammaren som äfven den, hvilken denna kammare haft för sina skrifvelseförslag, föll som först bort vid sammanjämkningsen, och det var endast klämman, hvilken sedan som skrifvelse afgick till Kungl. Maj:t. En af de talare, som vändt sig med största skärpan mot mig i dag, var en af dem som instände i det skrifvelseförslag så till motivering som kläm, som herr Ivar Månsson vid 1902 års riksdag afgaf. Jag hemställer då både till honom och herr Henriqueson, om jag i denna debatt anført något som helst, som må anses hvarken för obehörig stränghet eller varit på minsta sätt oriktigt.

Den ärade talaren på malmöbänken, som sade sig själf vara utgången från bondeklass, visste, sade han, på grund af samtal med sina forna klassbröder, bönderna, att de ingalunda önskade det proportionella valsättet. Och han tillade: det är endast godsägare och storbönderna, som göra det. I det afseendet vill jag icke förneka, hvad han sålunda tror sig ha erfarenhet om, nämligen att småbönderna i allmänhet icke förorda det proportionella valsättet. Och hvarför? Jo, naturligtvis därför, att de icke mycket varit i tillfälle att öfvertänka hvarken det ena eller det andra valsättet. Hvad än som upptar deras tid och tankar, så är det sannerligen icke rösträttsagitation och dylikt, utan det är att gå i arbete från tidigt på morgonen och till sent på kvällen, så att det förvånade mig icke och säkerligen ingen annan heller, att herr Persson i Malmö icke fått veta af sina forna klassbröder, att de äro anhängare af det proportionella valsättet. Men då han säger, att det endast är godsägare och storbönder, som skulle vara för det proportionella valsättet, så bestrider jag det. Jag är öfvertygad om att de, som varit i tillfälle att närmare begrunda innehållet af de olika valsätten, nog skola inse, att det för bevarandet af landsbygdens intressen och särskildt jordbrukarnes är nödvändigt, att, i och med detsamma vi gå till den allmänna rösträtten, den måste förbindas med proportionellt valsätt.

Den omständigheten, att här en gång en riksdagsman, vald med en röst, suttit i denna kammare och hvad som anförts i sammanhang härmed, det tycker jag icke belyser hvad här nu är ifrågasatt och hör icke mycket hit. Det sades också, att efter det nu föreslagna proportionella valsättet skulle äfven en person kunna komma att sitta som riksdagsman, som ingen särskild röst erhållit.

Javäl, men för att kunna bli vald, så var han dock af valmän uppförd som kandidat på valförslaget; men för öfrigt komme nog ett sådant förhållande att inträffa endast som ett mycket sällsynt undantagsfall. Men vilja vi se saken sådan den är och som det blifvit framhållet vid många tillfällen under denna nu pågående debatt, så måste vi erkänna, att med enmansvalkretsar och majoritetsval har man gifvit makten åt snart sagdt en enda samhällsklass här i landet, under det att man med allmän rösträtt och proportionella val har gifvit rätt åt alla samhällsklasser, så långt det någonsin varit möjligt, att göra sin mening gällande och få vara med och bli åtminstone i någon mån representerade vid Riksdagens rådslut och afgörandet af landets väl och ve.

Herr talman! Jag vidhåller det yrkande, som jag gjorde på förmiddagen.

Herr Andersson i Helgesta: Herr talman! Då det nu blifvit öppen omröstning och jag icke förut i denna kammare yttrat mig i rösträttsfrågan, så skall jag be att få tillkännagifva min ståndpunkt i densamma.

Under den långa tid som jag varit riksdagsman — ungefär 27 år — så har jag haft den åsikten, att den, som betalar skatt till stat och kommun, bör ha rösträtt. Och den lärdomen har jag fått af 57 § i regeringsformen, som säger, att det svenska folket skall få bibehålla sin urgamla rätt att sig själf beskatta. Men när man icke har rösträtt, så kan man icke beskatta sig själf genom sitt ombud. Och här har jag trott mig ha ett stöd för att rösträtten bör bli utsträckt till alla dem, som betala skatt till stat och kommun. Jag har också under alla de år, som frågan om den allmänna rösträtten varit före, trott, att man skulle kunna gå till 500-kronors-strecket eller kommunalstrecket, som är ungefär detsamma.

Denna kammare har flera gånger fattat ett sådant beslut i denna fråga, men för hvarje gång har Första Kammaren afslagit det. Hade Första Kammaren äfven antagit det, hade frågan varit löst. Nu skulle den gärna vilja göra det, men nu är det för sent. Hade man då tagit detta steg, hvilket går i en rätt riktning, hade man haft tillfälle att pröfva verkningarna af detsamma; man hade då gått försiktigt till väga och icke behöft öfvergå från 800-strecket till allmän rösträtt. Jag beklagar således den minnesvärda aftonen 1902, då vi ifrigt kämpade för en skrivelse, byggd just på denna grund, men det i öfverensstämmelse med Första Kammarens åsikt kom till stånd en sådan skrivelse af herr Ivar Månsson i Trää, hvarigenom frågan föll. Hade Andra Kammaren då antagit det af vice talmannen m. fl. förordade förslag, hade säkerligen rösträttsfrågan varit löst. Man hade då fått tillfälle att pröfva följderna af ett sådant beslut,

Om valrätten innan man utsträckte rösträtten till att blifva allmän. Nu är den till Andra tiden förbi, och jag beklagar det.

Kammaren
m. m.
(Forts.)

Det är nu fråga om att införa proportionella val till Andra Kam-maren, och jag vill icke bestrida, att ett sådant valsätt kan hafva vissa fördelar, men jag måste bekänna, att jag ingalunda är någon beundrare af detsamma och särskildt af det nu framlagda förslaget, hvilket, bland annat, medför den olägenhet att man får för stora valkretsar. Vore valkretsarna mindre, kunde man känna folket bättre, och förslaget skulle då hafva mottagits med större välvilja.

Enligt det nu föreliggande kungl. förslaget skulle Örebro län hafva 9 riksdagsmän. Men inom detta län finnas olika intressen, bestående af bergslag och landslag, och man skulle tänka, att man kunde få alla representerade antingen från bergslag eller från landslag. Då hvarje valkrets har sina enskilda intressen och önsknigar, har det ansetts, att de borde hafva en person inom sin valkrets, som kände deras behof och önsknigar och till hvilken de kunde hafva förtroende. Jag tror därför, att det vore lyckligt, om alla åsikter blefve på detta sätt representerade.

Hade valkretsarna varit mindre, skulle jag måhända ansett mig kunna vara med om det framlagda förslaget. Nu har emellertid äfven själfva valmetoden blifvit olika bedömd. Somliga påstå, att dess tillämpning är mycket svår, andra åter att den är så enkel, att hvem som helst, till och med ett barn, kan förstå den. Man behöfver endast gå till valet, taga en blyertspenna och stryka under ett namn. Vår ärade vice ordförande i konstitutionsutskottet yttrade i går, att man endast behöfde stryka under ett namn, men jag skulle vilja fråga honom: Vet han, hvilken betydelse detta streck har, eller vet jag, om jag stryker under det namn, till hvilket jag har för-troende, om han blir vald? Men jag kan med detta streck hjälpa in en annan, som jag icke vill hafva vald, och ett sådant valsätt är icke för mig mycket tilltalande.

Då sålunda enligt min mening detta valsätt icke har några goda följder, kan jag icke vara med om detsamma, och jag fruktar att, om det blefve antaget, det i min hemtrakt icke skulle blifva väl mottaget. Det har nämligen icke gjort något godt intryck på mina valmän, utan de flesta hafva för mig förklarat, att de önska bibehålla det gamla historiska valsättet, enmansvalkretsar med majori-tetsval.

Det har nu uttalats hårda ord och omdömen mot dem, som anse sig icke kunna antaga det nu föreliggande förslaget. Men herrarne må icke tro, att jag handlar lättsinnigt; jag känner till fullo bety-delsen häraf. Men jag måste handla efter min öfvertygelse, och därför anhåller jag, herr talman, att få tillkännagifva, att jag icke kan vara med om det kungl. förslaget, utan yrkar afslag å såväl detsamma som utskottets förslag.

Herr Kvarnzelius: Jag har icke begärt ordet för att till-kännagifva min ställning till denna fråga, ty den torde för kamma-rens samtliga ledamöter vara fullt känd. Det är endast ett par saker jag velat något yttra mig om.

Afsikten med rösträttsreformen är ju att tillfredsställa ett i landet förefintligt kraf, och då synes det mig, att herrar lagstiftare i första rummet böra se till, att de medverka till ett beslut, som åtminstone i hufvudsak tillfredsställer dem, för hvilka det är afsedt att vara till gagn. Men om vi gifva akt på den allmänna opinionen, sådan den gifvit sig till känna i landet, skola vi finna, att hvarken det förslag, som Kungl. Maj:t framlagt, ej heller och ännu mindre det af utskottet afgifna är ägnadt att tillfredsställa denna allmänna opinion. Här har yttrats mycket om den allmänna opinionen och talats mycket föraktligt om densamma, äfven från regeringens sida, men jag tror, att det är oklokt att så lättvindigt affärda den allmänna opinionen. Jag har också varit i tillfälle att på nära håll höra den allmänna opinionen; och jag har lärt mig inse, att de, som deltaga i dessa opinionsmöten, hafva förmåga att tänka och äga äfven den kunskap i öfrigt, som gör att de kunna med lika stort berättigande göra anspråk på att få säga sin mening på ett offentligt ställe som de, hvilka för närvarande sitta inne med makten.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Jag tror således, att såväl Riksdagens ledamöter i allmänhet som äfven regeringen gjorde klokt uti att något närmare lyssna till hvad den allmänna opinionen har att säga.

Jag vill i detta sammanhang fästa uppmärksamheten på att det finnes omkring 800,000 myndige svenske män, som för närvarande icke hafva något annat forum, där de kunna blifva hörda och gifva sin mening till känna, än folkmöten. Detta är en omständighet, som icke bör förbises, då vi nu stå i begrepp att besluta i en fråga, som närmast berör dessa tusenden. Jag har varit med på möten, anordnade i konservativ riktning, där mötesdeltagarna till öfvervägande del varit konservative och där ledaren af mötet varit en af det proportionella valsättets ifrigaste förkämpar inom det län jag tillhör. Jag har uppträdt såsom en blygsam opponent, och mötesdeltagarna hafva fått väga skäl och motskäl, men resultatet har blifvit, att de uttalat sig mot det proportionella valsättet.

Jag tror äfven, att det vore nyttigt, om de nu valberättigade blefve på ett mera tillfredsställande sätt upplysta än hvad som nu på många håll sker, att det skulle hafva sin stora betydelse, om det redogjordes för vårt stats- och representationsskick. Det är nödvändigt att, för ett rätt bedömande af den proportionella valmetoden, upplysa om att svenska folket representeras af Riksdagen och att Riksdagen består af två kamrar, som hvar för sig äga lika befogenhet och beslutanderätt. Detta är hufvudvillkoret för att man skall kunna rätt bedöma den proportionella valmetoden och verka af densamma.

Professor Carlson sade i går, att den politiska pyramiden bör hvilat på bred basis, och jag instämmer till fullo häruti, men då vill jag fråga: Hvilken del af svenska folkets representation, som heter Första Kammaren, med folkmängden såsom måttstock, på bred basis? Jag vågar bestrida, att så är fallet, och dock utgör den hälften af svenska folkets representation.

Jag begärde egentligen ordet för att fästa uppmärksamheten på några siffror, som återfinnas i det arbete med namn »Sverige», som

Om valrätten till Andra Kammaren m. m.
(Forts.)

utgifvits med statsunderstöd och var afsedt för utställningen i Paris. Det är utarbetadt af en statistiker, Gustav Sundbärg, och däruti upplyses om att 2,000 jordegendomar omfatta $\frac{1}{4}$ af svenska jordens hela uppskattade värde, under det att det är 270,000 jordegendomar, som få fördela de återstående tre fjärdedelarne. Vidare lämnas upplysning därom, att två procent af Sveriges folkmängd äger ungefär en tredjedel af all Sveriges förmögenhet och inkomster, under det att de återstående 98 % få dela de återstående två tredjedelarne.

Vidare hafva vi sett uti statistiska uppgifter att, under det att landtmännen år 1892 utgjorde majoriteten i 15 af landets landsting, så utgjorde de år 1902 majoriteten endast i 9 landsting. Man finner således, huru de verkliga allmänna och landtmannaintressena fått vika tillbaka för andra intressen. Det är emellertid dessa landsting, som välja halfva svenska representationen, halfva Riksdagen. Då frågar jag: Hvilkar denna del af svenska folkets representation på denna breda basis, som professor Carlson i går talade om? Jag tror icke, att någon vågar påstå detta.

Jag tror, att, om vi hvar och en utan fanatisk hängifvenhet åt något visst program lugnt och samvetsgrant bedömde dessa förhållanden, vi ändock skulle komma till det resultat, att skola vi hafva proportionellt valsätt till Riksdagen, så måste det vara till Riksdagen i sin helhet och icke endast till Andra Kammaren. Ty i annat fall blir denna lilla minoritet, om hvilken jag förut lämnat åtskilliga uppgifter, på ett oproportionerligt sätt representerad i den lagstiftande församlingen.

Jag har endast velat anföra detta och jag anhåller, herr talman, att få yrka afslag å såväl Kungl. Maj:ts som utskottets förslag.

Herr Bergström: Herr talman, mina herrar! Herr Waldenströms senaste anförande var af sådan art, att jag är tvungen att svara ett par ord.

Herr Waldenström sade gent emot mig, att han icke alls bekymrar sig om Stockholm. Ack jo, herr Waldenströms bekymmer om vår goda hufvudstad, det brukar till och med då och då gå öfver Atlanten i långa litanior. Jag har i min hand ett bref från honom till redaktionen af Missionsvännen i Chicago, skrifvet ett af valären. Det är ganska lustigt att läsa. Jag skall här endast meddela ett par små brottstycken.

Herr Waldenström brukar ofta roa sig med att berätta små valhistorier, och det torde därför ursäktas mig, om jag ur ingressen talar om huru herr Waldenström ser på sitt eget val i Gäfle, sedan det väl är öfverstökat:

»Öfver hela landet motsåg man med ytterlig spänning valets utgång, och när den blef känd, så befanns det till allmän bestörtning och förvåning, att Gäfle nykterhetsvänner och frikyrkliga hade slagit både högern och vänstern. Harmen hos de slagne var lika stor som deras näsor långa.»

Vi känna utmärkt väl igen herr Waldenströms stil redan i början. Men så kommer han in på det kära ämnet Stockholm, och då börjar han med att säga:

»Det intressantaste val, som nu förestår, är valet i Stockholm, där de liberala under flera perioder haft öfverhanden i fyra valkretsar.»

Nu skall jag icke våga taga ut något mera än om mig själf och blott några ord om mig själf; jag är icke lika känslig som herr Waldenström blifvit på senaste tiden. Han säger om min verksamhet, att jag »under hela valtiden af alla krafter arbetat emot nykterhetsvänliga kandidater och därvid gått till väga på ett mycket lågt och smutsigt sätt». Det är en mycket vänlig presentation inför våra vänner svensk-amerikanerna. Ett stycke längre ner kommer: »Men ett härligt svar från nykterhetsvännernas sida vore det, om de lyckades flytta ut herr Bergström ur Riksdagen».

Detta bref, som för öfrigt icke innehåller något af religiöst intresse, slutar med: »Gud med oss! Hälsning till alla vänner! Broderligen P. W.»

Så nog har herr Waldenström ett mycket stort intresse för staden Stockholm och hvad där händer och sker.

Herr Waldenström sade, med tanke på hvad jag hade yttrat om hans ställning till rösträttsfrågan under 1890-talet, att det som slaktades hvarje dag, stode upp nästa morgon. Det ser ut, som om det vore så. Jag slaktade i förmiddags en sak, som herr Waldenström hade serverat, och den har stått upp fullkomligt i samma form nu i afton. Jag vet icke, om jag för herr Waldenströms räkning behöfver än en gång slakta hans uppgifter från Frankrike, hans påstående, att den allmänna rösträtten där omkastat ställningen, så att det endast finnes 8 bönder i deputeradekammaren. Jag talade om i förmiddags, huru det förhåller sig med den saken, men herr Waldenström var kanske icke inne då. Hade han tagit närmare reda på ställningen i Frankrike, skulle han funnit, att innan det blef allmän rösträtt där, fanns det ingen enda uti deputeradekammaren af hvad han kallat bönder. Men för öfrigt — detta är tydligen för herr Waldenström ett kärt aktstycke, och han är väl, om icke fader, åtminstone fosterfader till det samma — har han alldeles uraktlåtit att uppmärksamma, att under rubriken »godsägare» äro upptagna 123 medlemmar i den franska deputeradekammaren. Kanhända också han vid tolkningen af det franska språket icke riktigt varit hemmastadd däri. Jag förmodar, att i den statistik han begagnat det var 8 medlemmar som rubricerats med ordet »paysans» och 123 såsom »propriétaires», och då har herr Waldenström öfversatt det senare med godsägare. Men om man undersöker de franska förhållandena, finner man, att ordet »propriétaires» icke betyder detsamma som vårt »godsägare», utan i en mängd fall någonting, som ungefär motsvarar våra medelstora hemmansägare. Och om herr Waldenström vill lägga dessa 123 till siffran 8, kanske herr Waldenström får en litet annan syn på saken.

Herr Waldenström sökte, med afseende på sin ståndpunkt i rösträttsfrågan vid ett enligt min mening mycket kritiskt tillfälle på 1890-talet, trösta sig med, att en ärad ledamot af denna kammare och tillika ledamot af samma parti, som jag tillhör, då instämde med honom. Ja, det kan vara farligt att instämma med herr Waldenström.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Det var för öfrigt icke så många som då instämde med honom utom den ledamot han talat om; det var endast herr Ivar Månsson i Träa och herr Larsson i Mörtlösa. Men herr Waldenström hade den gången i Andra Kammaren icke blott det yttrande, af hvilket han här citerat en myckenhet, utan han tog till ordet ännu en gång, sedan han blifvit ofantligt skarpt ansatt af en ännu här i kammaren varande ledamot med anledning däraf, att hans yttrande hade varit alltför oklart. Och då sjöng herr Waldenström ut, och då var det ingen som öppet instämde i hans anförande. Vi varnades då af honom för att »år ut och år in hålla på på samma fåfänga väg». Hvilken väg? Jo, just den väg, som Andra Kammaren, efter att en lång följd af år hafva sagt, att den ville ingenting i rösträttsfrågan, åter bestämt sig för att gå, en väg, som man enligt min mening vid den tiden kunde gå, nämligen till det s. k. 500-kronors-strecket, en väg, som mången klok man i denna kammare manade kammaren att hålla fast vid, men som herr Waldenström, visserligen icke ensam men i så hög grad, verkade för att vi icke vidare skulle gå. Jag tror således, att ifall jag vädjar till hvad man för några dagar sedan kallade historiens ojäfviga dom, skall nog herr Waldenström en gång blifva ihågkommen för denna sin gärning liksom för många andra gärningar i rösträttssakens tjänst.

Då jag ännu en gång kommit att taga till ordet, kan jag icke underlåta att säga ett par ord änyo till min ärade vän, herr vice talmannen. Han yttrade här i förmiddags i sitt andra anförande, att det var förunderligt, som han uttryckte sig, hvad man till följd af omständigheternas makt kan blifva manad att göra och icke göra. Ja, det är, mina herrar, förunderligt, om jag erinrar mig just hans ståndpunkt, hans redan på förhand afgjorda ståndpunkt vid 1902 års riksdag till denna fråga om proportionella val, i det han då sade, att »redan nu äro valkretsarna alldeles för stora på landsbygden, där befolkningen är gles. Hvad skulle de då icke blifva, om man skulle göra valkretsarne 3, 4 å 5 gånger så stora som de äro nu. Det blir emellertid ett oeftergiftigt villkor, så framt den proportionella valmetoden innebär, att man måste välja minst tre, helst ännu flera riksdagsmän för hvarje valkrets». Ja det är förunderligt, det säger jag, att man just skall finna honom i denna stund såsom den mest ifrige försvararen här i kammaren af Kungl. Maj:ts förslag.

Den ärade vice talmannen har i sitt sista, sitt tredje anförande här under denna debatt vidhållit hvad han yttrade på förmiddagen, då han så skarpt gick till rätta med de många, hvilka, som han uttryckte sig, här i kammaren förnekade det förslag, som de för 3 år sedan, vid 1902 års Riksdag, hade begärt. En annan ärad ledamot af denna kammare, herr Henricson, har redan enligt mitt förmenande tillräckligt tydligt svarat på denna sak. Om herr vice talmannen med detta uttryck menar — och han kan väl icke mena någonting annat, när han framställer det som en förebräelse, — om han därmed menar, att de medlemmar af Andra Kammaren, som vid 1902 års riksdag röstade för det då af herr Ivar Månsson framburna skrifvelse-förslaget, därmed skulle hafva förbundit sig att i en framtid rösta för proportionella val till Andra Kammaren, då vädjar jag till Andra

Kammarens protokoll vid 1902 års riksdag; och jag vågar säga, att denna min vädjan måste besvaras med ett absolut *nej*. Det är santt, som herr Henriksen redan här på förmiddagen framhållit, att den debatt, som då hölls i Andra Kammaren, afslutades med att en man, en ridersman af guldren tro och heder, friherre Ericson, själf en proportionalist af renaste vatten, gent emot just vår nuvarande vice talman framhöll, att röstandet för det förslaget kunde omöjligen innebära någon förpliktelse för dem, som röstat på detsamma, att i en framtid gå med på proportionella val. Jag säger här ingenting annat än hvad som står tryckt i protokollet för denna debatt. Och efter detta yttrande föll talmannens klubba, utan att vare sig herr Pehrson i Törneryd eller någon annan tagit ordet; och under intrycket häraf gingo vi till votering.

Jag vidhåller mitt yrkande om afslag å såväl Kungl. Maj:ts som utskottets förslag.

Herr Lindblad: Jag hade ingalunda för andra gången begärt ordet i denna debatt, om jag icke blifvit direkt uppkallad af talaren på skaraborgsbänken, herr Carl Persson i Stallerhult. Det går nog lätt att anföra enstaka, utbrutna meningar ur riksdagsprotokollen, men då protokollen äro så färska som från senaste Riksdagen, så torde vi nog litet hvar hafva i minnet, i hvilket sammanhang de olika yttrandena fällts. Jag tror sålunda icke, att man kan slå mynt för sin egen mening genom att citera protokollet så som herr Carl Persson här gjorde. Så till vida lyckas det honom dock, som jag vill gifva mitt erkännande åt riktigheten af de ord, hvarmed han inledde sitt anförande, då han nämligen förklarade sig vara emot de stora valkretsarne och en sådan anordning, att land och stad skulle rösta gemensamt vid proportionella val. Vi erinra oss nog alla, hurusom jag jämte 27 andra af denna kammars ledamöter förra Riksdagen afgäfvit en motion, medan tid ännu var, i syfte att råda bot på nämnda missförhållande. Herr Carl Persson gaf mig rätt i fjol och har i dag ytterligare gifvit mig rätt i den uppfattningen, att det vore högst önskvärdt, om man kunde få till stånd en ändring i förslaget i nu berörda afseende. I fjol var ännu tid att söka modifiera och rätta hvad som enligt mängas förmenande var oriktigt i det af Kungl. Maj:t på proportionsvalskommitténs betänkande byggda förslaget. Men, mina herrar, när man en gång sökt rättelse i en sak och då finner, att det ställer sig, jag vågar nästan säga, öfvermänskliga krafter däremot, så måste man afstå från sin egen mening och godkänna den bestämmelse, som andra förklara icke komma att medföra de ödesdigra resultat, man möjligen själf befarat. Och man torde desto mer stärkas i denna uppfattning, när man ser, att de personer, som hufvudsakligen gifvit anledning därtill, att förslaget fått en sådan affattning, själfva öfvergifva det af dem afgifna förslaget. Då kommer man ofrivilligt på den tanken, att man måhända bör finna sig i det ena nödvändiga och taga hvad som står att få, förutsatt att man vill frågans lösning. Det torde nog icke vara främmande för herr Carl Persson i Stallerhult heller, att man icke kan få här i Riksdagen hvad helst man önskar, huru motiverad man än anser sin önskan

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

vara, utan man får vara nöjd med hvad andra anse vara skäl att medgifva. Det är ej detsamma att »ha rätt som att få rätt», har någon sagt. Inför detta faktum finnes — jag upprepar, hvad jag förut sagt — för rösträttsvännerna inom svenska Riksdagen ingen annan väg att gå för närvarande än den, som är utstakad af Kungl. Maj:t, därest vi nämligen verkligen vilja, att denna fråga skall lösas inom en öfverskådlig framtid.

Visserligen har herr Carl Persson här för oss framhållit, att jag själf skådat den möjligheten, att den svenske bonden med allmän rösträtt kan komma att försvinna ur Riksdagen, och jag skall öppet bekänna, att jag fortfarande hyser den farhågan, att landtmännens leder komma att glesna på ett sätt, som icke öfverensstämmer med våra önskningsar, men jag vill dock säga, att hellre än att vi skola blifva *alldeles utestängda*, se vi att vi få behålla *några* representanter, om också blott ett 20-tal, som kunna föra våra runor och strida för vår sak, äfven om det endast kan ske genom att lämna erforderliga upplysningar.

Herr Carl Persson tryggade sig visserligen till det kända förhållandet, att nu har den svenska bonden en gifven lösen. Han vet, huru han skall rösta, och torde nog i framtiden komma att rösta på samma sätt. Men det är en stor skillnad mellan att lita på bonden, som är bunden vid den svenska jorden, och att lita på arbetaren, som *icke* är bunden på så vis och icke heller i något större antal blifver det inom öfverskådlig tid. Det går visserligen an att svara på detta inkast och peka på egnahemsrörelsen. Ja, det är sant, att Riksdagen omhuldat denna rörelse, och jag har själf gjort allt hvad jag kunnat för densamma, men det är dock mången gång så, att man i praktiken icke vinner allt, som man i teorien hoppats vinna. Måhända komma dessa, som skola bilda de egna hemmen, att säga, att det stöter på oöfvervinneliga svårigheter att utan kapital, blott med lånta medel, bilda de egna hemmen. Ingen önskar hellre än jag, att jag skall få orätt härutinnan och att vi skola få många egna hem, ja, att de blifva en lika talrik stam här som i vårt broderland Danmark. Men vi måste komma ihåg, att det är stor skillnad i fråga om klimat och andra omständigheter mellan vårt land och Danmark. Det står i alla fall kvar, att så länge den svenska arbetaren icke är bunden vid den svenska torfvan, kommer han icke att känna samma förpliktelser, som den svenske bonden hittildags har känt. Denne senare har helt naturligt af en viss vana och sitt sunda förstånd vetat, huru han skulle afgifva sin röst. Så kan det icke i framtiden blifva förhållandet med arbetarne, ty märken väl, mina herrar, dessa komma allt mer och mer att stå under internationell ledning. Med afseende å dem kunna vi icke invägga oss i samma lugn, som när det gällde den vid den svenska jorden bundna befolkningen.

Jag får nu vända mig till herr Folke Andersson. Det är ledsamt att behöfva opponera sig mot en talare af samma parti, som man själf tillhör, men jag är nu i den situationen. Jag respekterar den ifrågavarande talarens ålder och hans här uttalade mening, att han för sin del skulle hellre ha sett, att rösträtsfrågan blifvit löst vid en tidigare tidpunkt och på annan grund än den nu ifrågasatta, nämligen

det kommunala strecket. Jag tror, att vi litet hvar skulle ha gått med på en sådan lösning af frågan, om vi varit öfvertygade om att det blifvit en *verklig lösning* af densamma. Men lika säkert som det är, att en sådan lösning icke hade varit annat än temporär och helt naturligt gifvit uppslag till nya kraf och en snar omläggning af rösträttsfrågan, lika säkert är det, att de, som nu sitta med afgörandet, icke böra ställa svårare hinder för de nya män, som sedan skola träda in i politiken, än som är förenligt med det ansvar, som representantskapet ålägger. Det är icke lätt att taga arf efter dem, som grundat landtmannapartiets politik, om man finner, att dessa gamla män icke haft förståelse för de nya idéerna, som bryta sig fram och *måste* bryta sig fram. Jag tror icke, att dessa, på hvilka jag här syftar, böra, när de gå att afgifva sin röstsedel, invagga sig i säkerhet med anledning af det bifallssorl, som kommit dem till del, ty jag är icke öfvertygad om att det kommit från det rätta hållet.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr *Andersson* i Grimbo instämde häruti.

Herr Zetterstrand: Herr talman, mina herrar! I den föreliggande kungl. propositionen hafva två frågor blifvit sammankopplade: frågan om rösträttens utvidgning och frågan om ett ändradt valsätt till Riksdagens Andra Kammare.

Hvad den första frågan beträffar, frågan om rösträttens utvidgning, vill jag gifva mitt uppriktiga erkännande åt den kungl. propositionen i denna del. Den kungl. propositionen häfdar alldeles otvetydigt den allmänna rösträttens princip i den omfattning, denna princip för närvarande tillämpas i den öfriga civiliserade världen. Propositionen lämnar rösträtt åt ett betydligt antal nya valmän, och ehuru den innebär en del garantier, som jag helst skulle se i viss mån begränsade och som måhända icke förefinnas i andra länder, motsvaras dock dessa i utlandet af andra garantier, hvilka till graden måhända äro fullt ut lika starka som de här ifrågasatta.

Hvad den andra frågan angår, frågan om valsättet, kan det icke falla mig in att på något sätt klandra regeringen, därför att äfven den frågan blifvit upptagen i den kungl. propositionen. Det skulle så mycket mindre anstå mig att göra det, som jag tillhörde den kammarens majoritet, som beslutade skrifvelsen af år 1902, hvilken skrifvelse gifvit uppslag till den utredning, som i sin tur ligger till grund för Kungl. Maj:ts nu förevarande proposition. När jag deltog i beslutet om den skrifvelsen, skedde det därför, att jag var lifligt öfvertygad om att den proportionella valmetoden i sig innefattade billighet och rättvisa åt minoriteten. När emellertid förslaget framkom, fann jag i detsamma en hel del tekniska detaljer, hvilka icke för mig voro fullt tilltalande. Dessutom fann jag andra skäl till anmärkningar, hvilka skäl här på förmiddagen på ett talangfullt sätt blifvit berörda af herr Widén. Allt detta oaktadt skulle jag nog kunnat vara med om dessa proportionella val, om jag haft alldeles klart för mig, att syftet med dem just varit det, som man uppgifver, nämligen att bereda rättvisa åt minoriteten. Jag

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten till Andra Kammarén m. m.
(Forts.)

vill icke betvifla, att det var denna princip, som utgjorde grundvalen för regeringen att framlägga det förslag, hvarom här är fråga. Jag finner ett visst stöd för denna min förmodan i det hofsamma anförande, som hans excellens herr statsministern här i dag höll. Men på samma gång som jag tror, att regeringen icke är främmande för den tanken, vill jag uttala, att jag tror, att majoriteten inom Första Kammarén är alldeles främmande för densamma. Om det vore så, att Första Kammarén verkligen önskade att med den proportionella valmetoden skydda minoriteten, skulle man icke då också kunna fordra, att, lika mån som den är att skydda den konservativa minoriteten bland de blifvande valmännen till Andra Kammarén, lika mån borde den äfven vara att skydda minoriteten bland valmännen till Första Kammarén.

Då emellertid Första Kammarén icke allenast afslagit ett framlagdt förslag till proportionella val till Första Kammarén, utan, hvad mera är, motsatt sig en utredning i frågan, så må man icke förvåna sig öfver att de finnas, som anse, att proportionella valen mindre afsetts att tjäna till skydd för minoriteten, än som en garanti, och att de således innebära, att man med ena handen håller tillbaka hvad man gifver med den andra. Den omständigheten, att man tyckt sig finna något sådant i ett framläggande för närvarande af förslag om en proportionell valmetod, har gjort, att man fått den uppfattningen, att det från högerhåll visats misstro mot de tillkommande valmännen. Är det då att förundra sig öfver att det å vänsterhåll alstrats misstro gent emot förslaget om proportionella val? Med anledning häraf tror jag, att det är här man har att söka orsaken därtill, att det denna gång icke visats den ringaste entusiasm för förslaget. Huru olika te sig icke förhållandena nu mot vid det tillfälle, då frågan om representationsskicket förändring på 1860-talet var före? Hela Sverige afbidade då utgången i spänd väntan. Nu visar man däremot en påfallande ligkiltighet. Jag tror icke det vara lämpligt att antaga ett förslag om proportionella val under dessa misstrons tecken och kan därför icke rösta för bifall till Kungl. Maj:ts förslag och naturligtvis ännu mindre till konstitutionsutskottets, som i olikhet med Kungl. Maj:ts förslag icke ställer sig på den allmänna rösträttens grund. Jag kommer således att med min röst biträda den af herr af Callerholm m. fl. vid utlåtandet fogade reservationen.

När jag så gör, kan det tyckas, som om jag borde uttala åtskilligt till försvar för samma reservation. Men lika litet som det brukar falla mig in att klandra politiska motståndare, lika litet faller det mig in att bemöta det klander och de grava anmärkningar, som riktats mot vårt förslag och mot våra personer. Ett vill jag dock säga: motivet för detta förslag var öppet och ärligt; det har varit, att vi icke vilja sammankoppla frågan om rösträttens utvidgning med frågan om ett förändradt valsätt. Därför hafva vi sökt först på ett sätt och sedan på ett annat, modifieradt sätt åstadkomma ett motförslag, som vore af beskaffenhet att kunna leda till ett positivt beslut om rösträttens utvidgning utan sammankopplande med ett proportionellt valsätt. Jag vill icke på något vis plädера för vårt

förslag och påstå, att det skulle vara så utmärkt. Nej, det är icke något ideellt förslag, och jag skulle gärna sett, att förbättringar däri vidtagits. Men icke det minsta bemödande har från konstitutionsutskottets sida gjorts att bortarbета de brister i förslaget, mot hvilka anmärkningar framställts.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Nu säger man: Hvad skall följden blifva, om Kungl. Maj:ts samt konstitutionsutskottets förslag afslås, och det s. k. liberala samlingspartiets förslag antages? Är rösträttsfrågan därmed bragt ur världen? Nej, här gäller det en fråga, som icke *kan* skaffas ur världen, utan alltid skall bryta sig fram. Men jag vill hoppas, att man i framtiden skall skilja på de båda frågorna: den om rösträttens utvidgning och den om valsättet, och att ett särskildt väl afvägdt förslag rörande utvidgning af rösträtten skall framläggas. När så sker, hoppas jag, att detta förslag skall behandlas, icke såsom en partifråga, utan såsom en stor fosterländsk fråga och med ömsesidigt tillmötesgående, så att man å ena sidan uppriktigt gifver en betydlig utvidgning af rösträtten och å andra sidan icke ställer sina anspråk högre än till hyad som motsvarar förhållandena inom andra länder.

Är det så, att regeringen fortfarande vidhåller sin uppfattning, att det proportionella valsystemet är att föredraga, är det väl icke otänkbart, att ett särskildt förslag därom framlägges. Skulle ett sådant förslag framkomma, bör man ställa så till, att icke någon anledning må kunna förefinnas till misstanke, att detta förslag framkommit såsom en garanti, utan att det, såsom omfattande valen till båda kamrarna, kommer att betraktas såsom en principalsak. Det blifver då en strid om majoritetsval eller proportionella val. Huru vi i den frågan komma att stå, vill jag icke nu yttra mig om, men det blifver då en strid med blanka vapen.

Herr talman, jag yrkar bifall till herr Staaffs förslag.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet Berger: Herr talman, mina herrar! Motståndarne till Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag hafva sökt göra antagligt, att något ensidigt massvälde ingalunda är att befara, äfven om vi, då allmän rösträtt införes, behålla majoritetsvalen. Men de, som så tala, brista mycket i bevisningen. Den föreliggande frågan är af den allra allvarligaste innebörd, och vi kunna icke nöja oss med endast förmodanden, lösa antaganden, exempel från andra länder och annat fagert tal. När den tiden kommer — den kan komma snarare än vi tro — då den stora massan nya valmän hunnit blifva införd i partirullorna och hunnit disciplineras, då är det för sent att göra den betraktelsen, att det var dock oklokt att bevilja allmän rösträtt åt majoriteterna, men alldeles förbise minoriteternas lika berättigade kraf på en effektiv allmän rösträtt.

Att många af våra landtmän känna med sig, att det vid införandet af allmän rösträtt är fara å färde för de besittande klassernas inflytande på Andra Kammarens sammansättning, därom vittnar, bland annat, det s. k. Mosseboförslagets framkomst. Det egentliga motivet till detta förslag ligger i öppen dag. Man befara tydligen, att landtmännen, om allmän rösträtt införes, få svårt att bevara sin ställning i Riksdagen, och därför vill man skaffa undan ur landtvalkresträtt

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

de för landtmännen svåraste konkurrenterna om makten. Men tro verkligen de, som ifrå för det s. k. Mosseboförslaget, att de, mot hvad den naturliga utvecklingen fordrar, skola kunna drifva igenom ett sådant förslag? Borde icke deras sunda instinkt säga dem, att detta icke är möjligt? För öfrigt ligger det i sakens natur, att det s. k. Mosseboförslaget icke i längden skulle medföra den verkan, som man tror. Detta förslag skulle väl förmå att bevara en och annan landtman af den nuvarande generationen åt denna kammare; men de representanter, som tro, att räddningen undan ett ensidigt massvälde är att söka hos detta förslag, borde dock besinna, att samma förslag, upphöjdt till lag, icke skulle äga säker makt att föra deras söner in på detta rum.

Man har förebrått mig, att jag vädjat till landtmännens intressen i denna fråga. Den förebräelsen har jag tagit mycket lätt, ty jag vet med mig, att jag icke vädjat till några landtmännens egenlystiga intressen, utan endast till deras *rättmätiga* intressen.

Till sist skall jag endast säga ett par ord till motståndarne af Kungl. Maj:ts förslag.

Jag har förut under debatten uttalat den uppfattningen, att Kungl. Maj:ts förslag är ett i sann mening frisinadt förslag. Kungl. Maj:ts förslag innehåller nästan alldeles samma rösträttsbestämmelser som det liberala samlingspartiets förslag. Första Kammaren har nu uppgifvit sitt gamla motstånd mot den allmänna rösträttens införande och med stor majoritet antagit Kungl. Maj:ts förslag. Den ena hälften af denna kammare är villig att härutinnan följa medkammaren. Bör då verkligen den andra hälften af denna kammare taga på sitt ansvar, att rösträttsfrågan ännu under flera år förblir olöst, och att många hundrausen oförvitliga medborgare under flera år ännu skola sakna den medborgarerätt, som de eftertrakta och som blifvit dem utlofvad?

Herr vice talmannen: Herr talman! Jag skall anhålla att några ögonblick ytterligare få upptaga kamnarens tid för att med ett par ord bemöta den ärade talaren på stockholmsbänken, som vid två tillfällen under debatten i dag med sådan skärpa vändt sig mot mig, därför att jag påstått, att både han och många andra, som ännu sitta kvar inom denna kammare, hafva röstat för en skrifvelse till Kungl. Maj:t, uti hvilken skrifvelse Riksdagen begärt att från Kungl. Maj:t få ett rösträttsförslag, byggdt på grundvalen af allmän rösträtt och *proportionala val*. Jag har nyss citerat ett stycke ur denna skrifvelse. För bättre minnes skull måste jag vördsamt anhålla att få ännu en gång citera ett stycke ur samma skrifvelse, men endast några utbrutna rader, hvilka lyda så: »huruvida en reform af landets representation skulle hellre än på ändring i gällande censusbestämmelser kunna, med upphäfvande af den olika representationsrätten för stad och land, grundas på allmän rösträtt i förening med införandet af en proportionell valmetod».

Herr David Bergström är en af dem, som ha begärt att få ett sådant rösträttsförslag, och nu vill herr Bergström samt många med honom icke kännas vid hvad de förut på oförmälda sätt begärt.

Herr Bergström anförde till kammarens protokoll med anledning utaf det af herr Ivar Månsson i Träa framställda skrivelseförslaget: »hvad den föreliggande frågan beträffar, kommer jag att rösta för bifall till det af herr Ivar Månsson väckta förslaget». Det var äfven detta förslag till skrivelse och icke allenast hvad slutligen blef beslutadt som skrivelse till Kungl. Maj:t, som jag i mitt förra anförande hänförde mig till.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Herr Henricson: Jag skall icke trötta kammaren med att upprepa hvad som innehålles i den mycket omordade skrifvelsen af år 1902. Jag ber endast att få nämna, att den har nummer 138 bland det årets riksdagsskrifvelser, på det att hvar och en, som intresserar sig därför, må kunna göra sig underrättad om att där står icke ett ord om proportionellt valsätt.

Herr vice talmannen har vid de två tillfällen, som han under denna debatt uppträdt, framhållit, att det skulle komma två valmän på hvar och en af de förutvarande. Han ansåg det därför ytterst viktigt att omhägna denna rösträttsutvidgning med en valmetod, som enligt hans förmenande skulle lämna den här önskade garantien. Jag kan dock för min del icke finna denna garanti vara lämplig för vårt land, och jag tror icke, att den tilltalar just dem den gäller.

Låtom oss se till, hvilka dessa två nya valmän äro, som skulle komma på en hvar af de förutvarande valmännen. Jo, det är väl till största delen våra arbetare. Hurudana äro då våra svenska arbetare, och hvilket vitsord gifves dem? Jag vill då framhålla, att i sådana här fall, när det gäller att lagstifta, får man icke fästa sig vid enskilda undantag, utan man måste se frågan i stort. Vi skola då finna, att våra svenska arbetare ha fått det bästa vitsord, som gifvits åt några arbetare i hela världen. De ha fått det af personer, som studerat hithörande förhållanden icke allenast i andra europeiska länder, utan äfven i Amerika.

Och i andra länder har man icke tvekat att införa allmän rösträtt utan att förbinda den med en propotionell valmetod. Jag vågar påstå, att hvad våra landtarbetare beträffar, behöfver man icke hysa några som helst farhågor för att lämna dem t. ex. en sådan rösträtt som liberala samlingspartiet här föreslagit. Jag ser tvärtom en fara i att man undanhåller arbetarne medbestämmanderätt i landets angelägenheter, ty däraf kan ett missnöje alstras, som kan vara ödesdigert för landets väl.

Herr talman! Jag vidhåller mitt förut gjorda yrkande.

Herr Staaff: Jag har, herr talman, endast tagit till orda för att bär inlägga en gensaga emot en teori och emot en orättvisa.

Teorien är den, att äfven vi, som äro bestämdt emot proportionella val, böra bidraga till att göra förslaget med sådana val hvilande, emedan detta skulle vara en skyldighet för oss gent emot landets valmän. Det har till och med af en talare blifvit sagdt, att vi utöfvade ett obefogadt förmynderskap öfver valmännen, om vi icke med våra röster bidroge till en sådan utgång. Jag lämnar alldeles därhän, i hvad mån den teorien kan vara riktig, att den svenska

Om valrätten till Andra Kammaren m. m.
(Forts.)

grundlagens bestämmelse om att inga nya föreskrifter kunna blifva grundlag utan efter nya val till Andra Kammaren, bör uppfattas rent af så, att referendum skall äga rum, på det att valmännen själfva må helt och hållet afgöra saken i fråga. En sådan åskädning kan nog ha åtskilligt fog för sig, men det är också åtskilligt, som talar emot densamma, bland annat det, att vid ett referendum ha valmännen en direkt fråga: »Viljen I taga detta förslag?» att svara ja eller nej på, men vid ett val ha de att rösta på kandidaten den eller kandidaten den, som blifvit uppställd, och det beror då mycket på, med hvilken klarhet kandidaterna uttalat sig och om de ej gifvit undvikande, utan öppna svar, huruvida det verkligen skall anses, att landet har talat. Men oafsedt detta, är det alldeles uppenbart, att något bestämdt uttalande af valmännen icke är möjligt, när icke Första Kammaren har tagit ett alternativt förslag. Om Första Kammaren hade sagt, att den ville vara med om att förelägga landet såväl ett förslag med proportionella val som ett förslag utan sådana val, men med majoritetsval i enlighet med liberala samlingspartiets förslag, så skulle man ju kunna tänka på saken, men nu vore det en absurditet att göra det.

Jag vill vidare söka bemöta en orättvisa, och denna orättvisa har, tror jag, uttalats icke blott utaf rätt många af kammarens ledamöter, utan äfven af hans excellens herr statsministern. Såvidt jag rätt fattade hans yttrande, varnade han för att genom ett afslag nu å Kungl. Maj:ts förslag ställa så till, att rösträttsfrågans lösning blefve undanskjuten på alldeles obestämd tid, då man ju icke kunde ha någon slags förmodan, vetskap eller möjlighet att bilda sig en mening om att Första Kammaren kunde frångå det proportionella valsättet. Nu är det efter min tanke så, att ett öfverhus och ett underhus ha en betydligt olika ställning och att det är en verklig anklagelse mot ett öfverhus för bristande politisk insikt och bristande politiskt förstånd, i fall man förutsätter, att det skulle i fråga om en valreform till den undre kammaren enständigt period efter period vidhålla en viss åsikt och därigenom undanskjuta den stora rösträttsreformen. Jag är icke någon obetingad beundrare af Första Kammaren — det torde herrarne kanske kunna vitsorda — men det får jag säga, att, då jag skådar öfver denna kammares historia och ser, huru den gjort motstånd i många, många olika punkter, kan jag dock icke för min del gå in på att det finnes något, som berättigar en att verkligen förutsätta ett så stort politiskt oförstånd hos denna kammare, som man här har gjort.

Det finnes en ledamot i den kammaren, som för öfrigt är hans excellens herr statsministerns närmaste företrädare, hvilken vid förra Riksdagen yttrade, att den politiska tyngdpunkten ligger i Andra Kammaren. Jag vet icke, huru mycket af förre statsminister Boströms senaste statsministersperiod som kommer att stå sig väl inför historien, men det tror jag mig kunna säga, att det ordet kommer att visa sig som ett verkligt statsmannaoord. I det tecknet är det utom all fråga, som många tiotal års politiska arbete här i landet kommer att förflyta, att göra till en full verklighet den satsen, att den politiska tyngdpunkten ligger och skall allt mer och mer ligga i den Andra

Kammaren. Men redan nu ligger den utan allt tvifvel så mycket där, att vi icke behöfva tänka oss, att Första Kammaren skulle sätta ett enständigt motstånd mot ett tvenne gånger upprepadt beslut från Andra Kammarens sida i en sådan fråga som den nu förevarande.

Herr justitieministern yttrade, att då Första Kammaren nu ändtligen uppgifvit sitt motstånd mot den allmänna rösträtten, ville han ställa en vädjan till oss motståndare till det proportionella valsättet, huruvida vi verkligen ville taga på vårt ansvar, att rösträttsfrågan skjutes undan. Ja, att Första Kammaren tagit den allmänna rösträtten får man väl precis icke skriva den allt för mycket till heder, ty det var ju Första Kammaren, som helt och hållet inledde rösträttsfrågan på den allmänna rösträttens bog; det liberala samlingspartiet, som var Riksdagens första stora rösträttsparti, hade ju framställt ett annat förslag, ett förslag, som icke gick ut på allmän rösträtt, utan stannade vid kommunalstrecket. Men så kom från Första Kammaren blåsandes denna vind för den allmänna rösträtten. Det skulle bara ha fattats, att Första Kammaren nu icke tagit någonting alls, icke ens rösträtten *med* de proportionella valen. Men äfven när kammaren nu gjort det, torde den väl i alla fall kunna frångå detta valsätt. Och jag tror mig icke säga något oriktigt, när jag säger, att redan nu har det inom Första Kammaren börjat att lossna litet i fogarne i ifrågavarande afseende, och att man redan på vissa håll där börjat tänka litet på att det vore dock bättre, om man kunde få en lösning af frågan äfven med uppgifvande af nyssnämnda önskemål. I alla händelser, stödjande oss på de skäl och grunder, som vi efter allvarligaste öfvervägande ha funnit tala emot det proportionella valsättet, tror jag, att vi våga svara herr justitieministern på hans vädjan, att vi *äro* villiga att åtaga oss ansvaret äfven för ett uppskof och att vi ha till fullo insett hvad detta ansvar innebär.

Jag yrkar fortfarande afslag å Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Hellström: Herr talman, mina herrar! Vi ha kommit till de tröttande replikernas stadium, och jag må verkligen säga, att det är med stort fog kammaren med hög röst ropar på proposition, då den ser mig gå upp i talarestolen, ty efter det anförande, som jag höll under förmiddagsplenium i går, ha icke mindre än åtta ledamöter här i kammaren mer eller mindre direkt uppträdt mot mig och det skulle således blifva ett ganska långt anförande, om jag skulle upptaga till bemötande alla de anmärkningar, som blifvit framställda mot mig. Jag vill emellertid till kammarens — som jag förmodar — glädje säga, att jag icke ämnar ingå i några repliker. Jag har redan förut tillräckligt tydligt uttalat mig, och jag hyser icke den ringaste förhoppning om att jag genom att replikera skulle kunna få någon enda af kammarens ledamöter att ändra åsikt i frågan.

Här har emellertid mot mig gjorts ett personligt angrepp; och jag ber kammaren om ursäkt, att jag vid ett så viktigt tillfälle som detta tager kammarens dyrbara tid i anspråk för att tillbakavisa detta angrepp.

Jag var tyvärr ute, när lektor Höjer uppträdde med sitt anför-

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

rande, men jag har sedan hört detta anförande refereras från flere olika håll. Om det icke blifvit oriktigt återgifvet för mig, anser jag mig böra förklara, att jag står för hvarje ord, som jag sagt i mitt anförande under gårdagens förmiddagsplenium, icke endast med afseende å innehållet, utan äfven med afseende å den form, hvori jag framställde min mening. Jag skulle också vilja tillägga, att jag icke kommer att justera bort något i detta anförande, och jag skulle önska, att icke heller herr Höjer justerade bort något i *sitt* anförande, utan att detta måtte få stå i kammarens protokoll såsom ett bevis på det sätt, hvarpå en öfverlägsen stockholmare anser sig vara befogad att behandla en liten landsortsrepresentant, om han har djärfheten att våga uttala en egen, själfständig åsikt, som afviker från den af partiet hyllade. Jag tror, att detta herr Höjers uttalande till kammarens protokoll skall komma att lända honom själf till större skam än mig.

Då vi nu stå inför denna viktiga votering, kan jag icke, medan jag har ordet, underlåta att med anledning af det uttalande, som gjordes af herr Staaff, göra en liten erinran.

Herr Staaff framhöll, att det icke kommer att vara af någon betydelse, ifall vi här få ett positivt resultat, öfverensstämmande med det beslut, som Första Kammaren fattat, då vi ju ändock icke kunna få till stånd ett referendum till valmännen i rösträttsfrågan på grund däraf, att det endast föreligger ett förslag. Jag medgifver, att herr Staaff har fullkomligt rätt i detta sitt påstående. Vi kunna icke få något referendum till valmännen i rösträttsfrågan, men jag vill bestämdt påstå, att vi kunna få ett sådant referendum beträffande det proportionella valsättet. Den votering, som nu förestår, är ingen slutvotering. Det är en votering, som närmast kan jämföras med votering om kontraposition i hufvudvoteringen. Men hufvudvoteringen kommer att i höst hållas i de skilda vallokalerna ute i landet, och i denna votering kan sannerligen det svenska folket gifva ett klart och tydligt svar på, huruvida det vill hafva proportionella val eller icke. En förutsättning för att det svenska folket skall kunna gifva detta svar klart och tydligt är emellertid, att Riksdagen antager föreliggande förslag som hvilande. Det brukar ju här i kammaren vid voteringar vara vanligt, att man för att förhindra ett misshagligt förslags antagande vid voteringen om kontraposition stöder det förslag, som man anser hafva minsta utsikterna till framgång, just därför att man hoppas, att vid hufvudvoteringen detta förslag så mycket säkrare skall falla igenom. Nu hafva motståndarne till det kungliga förslaget förklarat, att de äro öfvertygade om, att de valmän, som nu hafva den politiska valrätten, skola komma att förkasta de proportionella valen. Hvarför vilja de då ej låta valmännen få gifva ett klart och tydligt besked i denna riktning? Om vi nu icke antaga Kungl. Maj:ts förslag, hafva vi ingen säkerhet för att få de proportionella valen bort från det politiska programmet. Vi hafva då ingen säkerhet för, att icke regeringen anser sig tvungen att åter komma fram med samma förslag som i år. Däremot kunna vi vara alldeles öfvertygade, att, om ett förslag om proportionella val nu förklaras hvilande och svenska folket sedermera vid omröst-

ningen i höst säger ifrån, att det icke vill hafva proportionella val, frågan härom icke vidare skall komma upp i sammanhang med frågan om utvidgningen af rösträtten till Andra Kammaren.

Det förefaller mig därför, som om motståndarne till de proportionella valen skulle, om de själfva vore öfvertygade om riktigheten af sina utsagor i detta afseende, till och med kunna gå så långt, att de röstade för Kungl. Maj:ts förslag. Detta kan jag naturligtvis icke begära, men jag skulle dock i det allvarliga ögonblick, i hvilket vi nu befinna oss, till dem, som äro tveksamma — i min obetydliga ställning kan jag gifvetvis icke förhåfva mig så, att jag dristade gifva dem ett råd — jag skulle blott vilja till dem ställa den frågan: Viljen I verkligen genom att betaga svenska folket möjligheten att gifva ett bestämdt svar på frågan, om det vill hafva proportionella val eller icke, påtaga Eder det ansvar, som följer därmed, ansvaret för den uppsplitande strid, som vi komma att få, ansvaret för att vi icke nu kunna få frågan om den proportionella valmetoden slutgiltigt afgjord?

Det är endast denna fråga, som jag ville framställa.

Herr Branting: Herr talman, mina herrar! Bland de många sofismer, med hvilka man under dessa dagar kastat boll här i kammaren, var dock den senaste, som man hörde från den ärade talaren från norrbottensstäderna, en af dem, hvilka man, enligt hvad det synes mig, lättast bör kunna genomskåda. Hvad vill det nämligen säga, att man nu gent emot de möjligen tveksamma söker med all gewalt drifva den satsen, att kammaren genom att nu antaga Kungl. Maj:ts förslag endast gifver valmännen tillfälle att uttala sig, ett tillfälle, som de eljest kantänka icke skulle hafva fått? Det förhåller sig ju dock så — detta underlät den ärade talaren att framhålla, och det kullkastar hela hans bevisföring — att man genom ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag ställde detta inför valmännen i den lockande dagen, att man då hade ett *hvilande* förslag, hvarigenom de kunde komma ifrån frågan, med godo eller ondo blifva kvitt en fråga, som för många syntes hafva allt för länge stått på dagordningen. Det är väl ändock därför, som man är så angelägen att framhålla detta. Jämnt spel och rent spel skulle det hafva varit, om regeringen något beaktat de stämmor, som för ett år sedan höjdes för framläggandet af förslag om *både* proportionella val *och* enmansvalkretsar. Då hade man verkligen kunnat få utrönt, hur landet ställer sig till de två stora hufvudlinjerna i rösträttsfrågan. Men att nu söka göra intryck genom att blott drifva fram den ena är, jag upprepar det, ett sofisteri.

Hvar och en af oss vet ju fullkomligt väl, att vid höstens val i alla fall kommer att stå en strid mellan de proportionella valens motståndare och dem, som, äfven om Andra Kammaren nu voterar mot de proportionella valen och sålunda vidblifver sin ståndpunkt från i fjol, ändock vilja göra ett sista försök. Man kan vara viss därom, att kandidaterna öfver allt komma att tillfrågas, huru de ställa sig till de proportionella valen, och då blir det tillfälle för valmännen att uttala sig härom. Herr Hellström behöfver helt visst icke vara

Om valrätten till Andra Kammaren m. m.
(Forts.) orolig för att sådana frågor ej skola framställas. Då blir det, såsom jag tillät mig säga i går, rent bord och klart spel, så att *valmännen* få gifva direktivet för rösträttsfrågans lösning för den nya, kommande Andra Kammaren. Det är väl därifrån, som vi böra vänta detta direktiv, och vi kunna erhålla detsamma genom att förkasta Kungl. Maj:ts förslag, med hvilket man nu lockar oss, därför att Första Kammaren antagit detsamma.

Herr Lindblad: Mina herrar! Tiden är icke så långt framskriden, att vi icke ännu kunna hinna med några få ord före avslutandet af denna långa debatt.

Det är karaktäristiskt, att det är två talare från stockholmsbänken, som varnat för att till vidare grundlagsenlig behandling antaga detta förslag om allmän rösträtt. Det är karaktäristiskt för dessa talare att varna för att allmänheten skall få gå till val på ett sådant förslag. De vilja invagga oss i säkerhet för att de proportionella valen, äfven om de nu falla, dock skola blifva programfråga vid valen i höst. Dela vi denna uppfattning? Den tyckes mig bevisa sanningen af den förmodan, som jag hört uttalas från flera håll ute i landet. Motståndet kommer nu från ett håll, hvarifrån man icke väntat, att det egentliga motståndet mot rösträttsfrågans *lösning* skulle resa sig, och jag tror också, att detta nu bestyrkes af de två sista talarnes å stockholmsbänken anföranden. Visst kan en advokat bevisa, att man icke bör gå med på det eller det, och visst kan socialistchefen göra ett föreliggande förslag misstänkligt. Men när vi höra en röst från ultima Thule, som här gifver till känna, att han, oaktadt han med sin röstsedel helt visst kommer att ställa sig i opposition mot sina egna valmän, dock funne ögonblickets vikt och betydelse mana honom att afgifva en allvarlig och på samvete grundad bekännelse, då hemställer jag till Eder, mina herrar från landets skilda delar: Skola vi följa rösten från Stockholm och konservera de 22 platser, som stockholmarne äga, eller skola vi acceptera ett förslag, som löser frågan, låt vara att stockholmsbänken förminskas och vi i stället få höra flera stämmor från landets skilda delar?

Jag anser, att vi nu åtminstone böra visa en ärlig vilja att till valmännens närmare begrundande framlägga det kungl. förslaget, så att vi måtte kunna gå till val på detta i höst. Af denna anledning ber jag att ytterligare få understryka den ståndpunkt, som jag, enligt hvad jag redan förut tillkännagifvit, kommer att intaga vid den votering, som nu stundar.

Herr Gustafsson i Mjölby: Herr talman! Då jag under förra årets rösträttsdebatt anslöt mig till Kungl. Maj:ts förslag med det af friherre Barnekow gjorda tillägget och icke något som helst sedan dess inträffat, som ger mig anledning ändra ståndpunkt, så kommer jag äfven i afton att afgifva min röst för proportionella val och yrkar därför nu bifall till Kungl. Maj:ts förslag, såsom varande det förslag, hvilket jag anser hafva de största utsikterna att gå igenom. Öfvertygad om det goda, sanna och rätta i detta förslag och öfvertygad därom, att genom detsammes antagande en den allra bästa lösning af

den föreliggande, för vårt land så viktiga frågan skulle vinnas, samt att jag genom att gifva min röst åt detta förslag handlar fullt plikt-troget och fosterländskt, tillåter jag mig som sagdt, herr talman, då jag icke förut instämt med någon, att yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Herr Jansson i Krakerud: Jag har icke tagit mig friheten deltaga i denna diskussion, synnerligast som jag funnit, att många, som här uppträdt, haft mycket större förmåga och insikter i frågan än jag. Jag kunde dock icke underlåta att begära ordet, då den ärade talaren på norrlandsbänken uttalade den åsikten, att man nu borde antaga utskottets förslag för att sedermera motse valmännens dom i höst. Jag undrar, huru man skulle kunna motse en rätt dom af valmännen. Då man sitter här i denna kammare och hör på den nu pågående diskussionen, så må jag säga, att man blir lika klok på huru man skall rösta. Följaktligen måste man, innan man skall kunna bestämma sig, hafva tid att sätta sig in i frågan på ett helt annat sätt, än valmännen kunna göra på folkmötena.

Om jag icke missminner mig, yttrade herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet i går, att det förslag, som Kungl. Maj:t framlagt och utskottet för sin del accepterat, vore ett frisinnadt förslag, men att samlingspartiets förslag vore ett gammalmodigt, konservativt förslag, och att han därför yrkade bifall till utskottets förslag. Herr vice talmannen har däremot sagt, att utskottets förslag vore ett mera moderat sådant och att det förslag, som samlingspartiet framlagt, vore så radikalt, att det skulle vara farligt för landtmännen att antaga detsamma. Vidare har ju här en representant ifrån Gäfle bevisat, att detta proportionella förslag skulle gå mycket lätt att acceptera, blott man kunde få i hufvudet på sig, att två plus tre blir fem. För min del får jag säga, att saken icke är så enkel som att sitta och räkna ut, att två plus tre är lika med fem, ty saken ställer sig på annat sätt, då valmännen skola gå till urnorna. Vi hafva nu af landtmännen ungefär 40 procent, som deltaga i de politiska valen. Men om herrarne då låta dem veta i höst, då det blir nya val, att de först skola samlas i de respektive socknarna och komma öfverens om, hvilka vallistor de skola sätta upp, och att de sedan skola skicka in en person till residensstaden för att få vallistan uppvisad och erkänd af Konungens befälningshafvande, samt att de sedan ytterligare skola sammanträda för att rösta, så är jag öfvertygad om, att alla valmän skola be gud bevara sig från en sådan valprocedur. Af hemmansägareklassen har ej mer än 40 procent tid att nu en gång närvara vid val af riksdagsman. Tro herrarne, att de då vilja ha en sådan valprocedur, att de skulle få samlas så många gånger för att rösta på en person, som de kanske i alla fall ej finge vald? För min del tror jag det icke. Men om den ärade representanten på norrlandsbänken vill lofva att lämna alla de upplysningar om de proportionella valen, som bli nödvändiga, och om alla inom denna kammare äro villiga att lämna erforderliga upplysningar härom, så skulle jag för min del ej alls vara rädd för att nu rösta för detta proportionella valsätt. Ty jag är alldeles öfvertygad om att, då folket finge full

Om valrätten till Andra Kammaren m. m.
(Forts.)

kännedom om valmetodens besvär och svårigheter, det ej skulle bli en enda valman, som ville hafva detta system.
Herr talman, jag ber att få yrka bifall till den motion, som jag underskrifvit.

Herr Ernst Carlson: Herr talman! Blott ett ord till talaren på södermanlandsbänken! Det vill synas som om tiden för kammaren nu vore inne att skrida till votering, eftersom diskussionen sjunkit till en så låg nivå, att man talar om från hvilken bänk eller från hvilken person en mening uttalats. Detta är enligt min — och jag tänker de flestas — mening ett sätt att argumentera, som icke är lämpligt och kammaren ovärdigt.

För öfrigt håller jag före, mina herrar, att, när vi nu gå att omrösta, vi icke böra taga hänsyn till att valmännen i höst skulle behöfva några anvisningar i programväg af vare sig ett, två eller flera hvilande förslag. Jag anser, fastmer, att det enda, som därvidlag bör vara vår ledstjärna, är hvars och ens mognade öfvertygelse om hvad han anser fosterlandets väl kräfva.

Herr Persson i Stallerhult: Herr talman! Jag har länge tillhört Riksdagen, men jag kan icke påminna mig, att man någonsin förr fått sådana erinringar som i dag från kamrater i kammaren, *huru* man skall rösta. För min del tycker jag, att sådana förmaningar och erinringar, som gjorts af talaren på norrlandsbänken och nu senast af talaren på sörmlandsbänken, allt för mycket nedsätta de kamrater, som de åsyfta. Det förundrar mig, att man kan sätta i fråga något sådant.

Herr Lindblad: Jag ber, herr talman, att få veta, när den siste talaren har hört mig bedja, att någon skall rösta *emot* sin öfvertygelse.

Häruti instämde herr *Hellström*.

Herr Hellman: Då jag förut icke yttrat mig i diskussionen och icke ens instämt med någon, ber jag att nu få säga några ord. Jag skall fatta mig så kort som möjligt.

Jag vill såväl inför kammaren som inför allt Sveriges folk äfven utanför detta rum hafva till protokollet bevarade med mina egna ord de skäl, på hvilka jag kommer att yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag eller det nu af Första Kammaren såsom hvilande antagna röst-rättsförslaget.

Redan vid föregående års riksdag, då denna fråga här förevar till behandling, angaf jag mera utförligt, hvarför jag för min del ville vara med om en utsträckning af rösträtten, skall därför icke nu upprepa de då anförda skälen, utan anhåller endast att få hänvisa dem, som däraf vilja taga del, till kammarens protokoll af den 18 maj 1904.

Jag vill emellertid nu dessutom tillägga, att det synes mig, som om flera ledamöter — särskildt från det håll, hvarest man vill kom-

ma den kungl. propositionen till lifs — här använt åtskilliga talesätt och uttryck, som lätt i det allmänna språkbruket ute i bygderna kunna komma att användas såsom slagord och som jämväl kunna gifva anledning till uttydningar i den riktning, att de, hvilka nu rösta för det kungl. förslaget antagande, icke skulle vara vänner af att gifva full medborgarrätt åt dem, som stå under rösträttsstrecket, icke vilja anse dem såsom svenska män, utan i stället anse dessa sistnämnde som personer, hvilka man skulle vara rädd för att se här i denna kammare. Jag ber då att få förklara, att, just därför att jag för min del vill gifva full medborgarrätt åt dessa, just därför att jag anser våra arbetare vara svenska män, som jag icke är rädd att se här representerade, och just därför att jag önskar, så långt jag förstår, rättvisa och fosterlandets väl — just därför är det, som jag kommer att rösta för bifall till konstitutionsutskottets förslag, och hoppas, att detta må blifva hvilande samt efter de nya valen åter komma under ompröfning i denna kammare.

På nu anförda skäl anhåller jag, herr talman, att få yrka bifall till konstitutionsutskottets hemställan.

Öfverläggningen var härmed slutad. Under densamma hade be-
träffande *utskottets hemställan i första punkten* yrkats 1:o bifall till Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag, 2:o bifall till utskottets hemställan, 3:o bifall till den af herr Johnsson i Bollnäs vid utlåandet fogade reservationen och 4:o bifall till den af herr Jansson i Djur-
sätra afgifna reservationen.

I enlighet med den af kammaren godkända föredragningsordningen framställde herr talmannen till en början propositioner dels på bifall till *Kungl. Maj:ts förslag* dels ock på afslag å berörda förslag; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes emellertid och företogs efter följande nu anslagna, af kammaren godkända voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren antager att hvilat till vidare grundlagsenlig behandling Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren afslagit berörda förslag.

Omröstningen utföll med 106 ja, men 118 nej; och hade kammaren alltså afslagit Kungl. Maj:ts förslag.

Herr talmannen gaf härefter propositioner dels på bifall till *utskottets i första punkten af förevarande utlåtande gjorda hemställan*

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten till Andra Kammaren m. m.
(Forts.) dels ock på afslag å berörda hemställan; och förklarade herr talmannen sig anse den förstnämnda propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Som votering likväl begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i första punkten af utskottets förevarande utlåtande n:o 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren afslagit utskottets berörda hemställan.

Voteringen utvisade 109 ja, men 114 nej; och hade kammaren således afslagit utskottets i första punkten gjorda hemställan.

Efter af herr talmannen häruppå framställda propositioner afslög kammaren såväl den af herr Johnsson i Bollnäs vid utlåtandet fogade reservationen som ock den af herr Jansson i Djursätra afgifna reservationen.

Punkten 2:o) mom. a) — c).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Efter föredragning af *mom. d)* begärdes ordet af

Herr Nydal, som yttrade: Herr talman! Efter de voteringar, som nyss ha förrättats, är det ju uppenbart, att något positivt beslut af Riksdagen i rösträttsfrågan icke heller i år kan komma till stånd, och att rösträttsfrågans lösning är undanskjuten för en treårsperiod. Ja, det vore ju väl, om vi kunde hoppas, att den icke skall komma att undanskjutas för en ännu längre tid. Om det ena eller det andra skall inträffa, om uppskofvet skall blifva längre eller icke, det lär väl i icke ringa mån bero af de beslut, som Andra Kammaren snart går att fatta angående de återstående förslag, som äro framlagda i detta betänkande.

Frågar man sig då, hvilket af dessa förslag kan anses bäst ägnadt att — om jag så får uttrycka mig — sammanjämka de båda kamrarnes skiljaktiga meningar och sålunda lämna ett uppslag till en lösning af frågan redan under nästa riksdagsperiod, så ber jag att få fästa kammarens uppmärksamhet på det förslag, som framlagts i den af herr Elowson och mig afgifna reservationen, i hvilken vi hemställa, »att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det tacktes Kungl. Maj:t för Riksdagen, så fort sig göra låter, framlägga förslag till proportionella val till såväl Första Kammaren, som till Andra Kammaren».

Det synes mig, som om detta förslag skulle ställa kyrkan midt i byn, som det heter. Det ansluter sig i fråga om valsätt och valrätt till Andra Kammaren till Kungl. Maj:ts förslag, som Första Kammaren med så stor majoritet i allt väsentligt har godkänt, på samma gång som det upptager fordran på proportionella val äfven till Första Kammaren, hvarigenom den viktigaste, den i mina ögon åtminstone viktigaste af de invändningar, som från liberalt håll framställts mot det kungl. förslaget, skulle undanröjas. Jag tror nämligen icke, att det kan sägas, att Andra Kammaren, därigenom att den har förkastat Kungl. Maj:ts förslag äfvensom utskottets hemställan, den senare med 5 rösters majoritet, har uttalat sig mot tanken på proportionella riksdagsval. Eller tror någon, att det kungl. förslaget skulle ha förkastats af Andra Kammaren, om det varit förknippadt med ett förslag om proportionella val äfven till Första Kammaren? Nej, då hade det nog gått igenom här i kammaren, äfven om det i fråga om valsättet till Första Kammaren endast inneburit hvad herr justitieministern kallade för en halfmesyr. Och för min enskilda del tror jag, att det äfven skulle bifallits af Första Kammaren. Däremot tror jag icke, att något af de föreliggande förslag, som gå ut på enmansvalkretsar och majoritetsval, uppbäres af en så pass säker och pålitlig majoritet i Andra Kammaren, att det kan betecknas såsom Andra Kammarens ståndpunkt i rösträttsfrågan. Och man får väl lof att räkna en smula äfven med Första Kammaren, som — det är åtminstone min åsikt — icke inom någon närliggande framtid kommer att gå med på allmän rösträtt med majoritetsval, så framt den icke får någon garanti i stället för den garanti, som man antar innebäras i den proportionella valmetoden, till exempel af det slag, som finnes omförmäldt i den första af de vid detta betänkande fogade reservationerna, en garanti, som jag hoppas, att Andra Kammaren icke skall gå med på.

Nu har det yttrats under debatten här, att den rörelse mot allmän rösträtt, som under de sista åren försports inom Första Kammaren, ger oss en god förhoppning, att Första Kammaren rätt snart skall befinnas benägen att bifalla ett förslag om allmän rösträtt äfven med majoritetsval. Men den talare, som yttrade detta, tyckes mig ha förbisett, hvilken betydelse 1901 års riksdagsbeslut i försvarsfrågan har haft för den ståndpunkt i rösträttsfrågan, som Första Kammaren på sista tiden intagit. Och jag tror, att nämnda riksdagsbeslut redan har haft den verkan det *kan* få på Första Kammarens ställning till rösträttsfrågan. Jag vet heller icke, att Andra Kammaren för närvarande är eller snart kommer att bli i tillfälle att, på samma sätt som år 1901 skedde, uppvärma Första Kammarens kärlek till den allmänna rösträtten. Jag kan till och med tänka mig, att under den närmaste tiden händelser kunde tilldraga sig, som snarare vore ägnade att afkyla än uppvärma Första Kammarens rösträttskärlek. Jag håller således före, att, om Andra Kammaren önskar en så *snar* lösning af denna viktiga fråga, som numera kan vara möjlig — och det får man väl tro, att kammaren önskar — då bör den tänka på det skrifvelseförslag, som herr Elowson och jag framlagt, och icke blott *tänka på* det, utan äfven *rösta för* detsamma.

Naturligtvis har man vid behandlingen af denna fråga att tänka

(Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

Om valrätten till Andra Kammaren m. m. icke blott på att *snart* få något gjordt, utan äfven och framfört allt att få det *väl* gjordt. Och äfven ur *den* synpunkten synes det mig, som om vårt skrifvelseförslag skulle kunna förordas.

(Forts.)

Efter allt, som under denna långa debatt anförts för och emot dessa båda valmetoder, den nu gällande och den af Kungl. Maj:t föreslagna, skall jag icke tillåta mig att gå in på någon jämförelse af den ena eller andra metodens förmåga att uppfylla de fordringar, som böra ställas på en valmetod. Jag vill inskränka mig till att säga, att jag fortfarande är lifligt öfvertygad därom, att den proportionella valmetoden har så stora företräden framför pluralitetsmetoden ur synpunkten af politisk klokhet och rättvisa och sann frisinhet, att dessa företräden synas mig vara väl värda, att vårt folk för deras vinnande underkastar sig det lilla besvär och öfriga i allt fall oväsentliga olägenheter, som kunna vidlåda denna metod. Det är därför min önskan och mitt hopp, att, när rösträttsfrågan äntligen blir löst, det må ske i sammanhang med proportionella vals införande till *båda* kamrarne, hvarigenom den skulle i min tanke erhålla en för hela vårt folk tillfredsställande, en god och lycklig och därigenom äfven slutgiltig lösning och representationens sammansättning blifva sådan, att den komme att lämna en fullgod borgen för ett godt och fruktbärande samarbete mellan representationens båda hälfter.

Herr talman, det är i denna öfvertygelse, som jag anhåller att få yrka bifall till den af herr Elowson och mig afgifna reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Elowson, Ericsson* i Ofvanmyra, *Emthén, Granlund, Hellström, Brock, Waldenström, Gustafsson* i Sjögesta, *Svensson* i Skyllberg, *Lindgren* i Örebro, *Öberg, Hjärne, Räf, Almqvist, Andersson* i Bråborg, *Jonsson* i Skog, af *Burén, Gustafsson* i Mjölby, *Jakobson, Bergendahl, Roos, Broander, Vahlquist, Setterberg, Larsson* i Bondarfe och *Petersson* i Påboda.

Herr Andersson i Västra Nöbbelöf: Herr talman, mina herrar! Då jag för min enskilda del är lifligt intresserad, att rösträttsfrågan kommer att lösas så fort som möjligt och att den löses på ett för vårt folk lyckligt sätt, och då en sådan lösning möjligen kan ligga i det förslag, som framställts af herrar Nydal och Elowson, skall äfven jag taga mig friheten att yrka bifall till det skrifvelseförslaget.

Häruti instämde herrar *Lundell, Reuterskiöld* och *Trapp*.

Herr af Callerholm: Herr talman! Jag ber endast att få erinra därom, att Första Kammaren ju redan afslagit det skrifvelseförslag, som nu är i fråga. Skulle nu också kammaren bifalla det af herr Nydal framställda yrkandet, kommer i alla fall icke någon skrifvelse att afgå till Konungen.

Mig synes, att, om vi nu inlåta oss här på ett skrifvelseförslag, i det syfte herr Nydal framställde, såsom det resultat, hvartill kammaren i år skulle i rösträttsfrågan kommit, vore det att slå in på en så farlig bog, att jag vill på det allvarligaste afråda kammaren från detta beslut; och tillåter mig därför yrka afslag på det framställda yrkandet.

Friherre Barnekow: Det är alldeles gifvet, att efter det beslut, som fattats i Första Kammaren, kan det icke leda till något resultat, hvilket beslut vi än fatta i denna punkt.

Jag har icke i utskottet biträdt denna reservation, men efter den utgång omröstningarna nu fått, har jag emellertid ingenting emot att denna punkt blir af kammaren antagen. Ty det blir ett uttalande ifrån Andra Kammaren, att den önskar ett nytt valsätt, byggt på proportionella val både till Första och Andra Kammaren.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, framställdes propositioner dels på bifall till utskottets i förevarande moment gjorda hemställan och dels på afslag därå och bifall i stället till den af herrar Elowson och Nydal vid utlåtandet fogade reservationen. Herr talmannen ansåg den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad; men som votering begärdes, blef nu uppsatt, justerad och och anslagen en voteringsproposition af följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren, med afslag å konstitutionsutskottets hemställan i andra punkten mom. d) af utskottets förevarande utlåtande n:o 6, bifaller den af herrar Elowson och Nydal vid utlåtandet fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Omröstningen utföll med 99 ja, men 123 nej, hvadan kammaren således bifallit utskottets i förevarande moment gjorda hemställan.

Mom. e) och f).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

I fråga om *mom. g)*, som härefter föredrogs, anförde

Herr Branting: Herr talman, mina herrar! Redan under principdebatten har jag varit i tillfälle att från socialdemokratiens synpunkter något belysa de skäl, som vi anført för vår motion. Jag skall därför helt naturligt icke nu gå närmare in på ett upprepande däraf.

Först emellertid skall jag begagna detta tillfälle att göra en rent personlig rättelse, som det icke var tillgång till att göra under den föregående debatten. Jag blef nämligen här i går afton i ett anförande af herr Lundell ganska personligt angripen, för det jag, såsom han påstod, skulle tala med två tungor, olika på olika ställen. Han lade i min mun en del uttalanden, som jag skulle hafva fällt vid ett

Om valrätten till Andra Kammaren m. m.
(Forts.)

tillfälle i Kalmar folkpark. Jag känner nu icke närmare, men tager för gifvet, att herr Lundell har en hel mängd goda egenskaper. Såsom gammal redaktör måste jag dock säga, att jag nödgas fränkänna honom egenskapen att vara en god referent. Den framställning han gaf af mina ord var i högsta grad vilseledande och kan icke läggas till grund för en uppfattning af hvad som vid det ifrågavarande tillfället verkligen förekommit. Jag är viss om att de arbetare, som då åhörde mig, förstodo mig bra mycket bättre än herr Lundell.

För att återkomma till den motion, som nu föreligger till afgörande, skall jag be att få framhålla endast detta. Under den föregående diskussionens lopp har från olika sidor — ja, till och med mina motståndare hafva varit med därom — betonats och erkänts den klarhet och den konsekvens, med hvilken socialisterna framburit sitt rösträttsprogram. Det är också i själfva verket den allmänna rösträtts gamla välkända, rena program, som vi framfört gent emot de allehanda garantier, med hvilka rösträttsfrågan blifvit bemängd, sedan den blifvit mera praktiskt aktuell i vår riksdagspolitik. Vi hafva hållit fast vid den gamla fanan, sådan den för länge sedan planterats, och vid den allmänna rösträtten, sådan den tolkas och fattas i flertalet andra länder, där man har denna grund för statslivet.

Icke minst karaktäristiskt för vår motion och för att den verkligen försöker lyfta denna fråga till ett vidare plan, än de mera efter riksdagspolitiken anlagda förslagen göra, äro tvenne bestämmelser, som jag nu vill uppehålla mig något vid.

Den första af dessa är bestämmelsen om *bostadsbandets afskaffande*. Jag vet mycket väl, att jag här trampar på en hel mängd ... fördomar, vågar jag säga, men jag står i alla fall fast vid denna bestämmelse, som, så vidt jag vet, öfverallt är gällande, åtminstone på de ojämförligt flesta håll, där man har parlamentariska riksförsamlingar. Jag tror också, att en sådan bestämmelse, vid sidan af en eller annan därmed förenad olägenhet, helt visst skulle medföra betydelsefulla fördelar, icke minst i det hänseendet, att den skulle vara ägnad att höja den nivå inom kammaren, för hvars skull man just varit så angelägen om erhållande af proportionella val. Härigenom skulle man göra det möjligt att i undantagsfall leta ut riksdagsmannakandidater, hvilka icke nödvändigtvis behöfde bo inom valkretsen, men ändock kunde hafva den kännning och kontakt med valmännens flertal, att de mycket väl kunde tillvarata dessa valmäns äfven lokala intressen. Jag upprepar, att en sådan anordning naturligtvis endast i undantagsfall skulle äga rum.

Såsom jag redan framhållit, har man en dylik bestämmelse för ett flertal andra riksförsamlingar, t. ex. den franska deputeradekammaren, tyska riksdagen, o. s. v. Visserligen har man här under diskussionen på några håll sökt rent af måla ut dessa församlingar såsom någonting, hvilka det borde i högsta grad afskräcka oss att efterlikna. Särskildt har i detta fall talaren på gälfébänken sökt prestera sitt yttersta, hvilket icke vill säga det lilla. Han tillät sig till och med det otroliga tilltaget, vågar jag säga, att karaktärisera en scen, som han åsåg i franska deputeradekammaren, såsom ett fullkomligt »buslif»

— så börde jag åtminstone hans ord. Jag protesterar för min del mot ett sådant karaktäriserande af ett annat lands nationalförsamling, och jag vill betona, att det är alldeles uppåt väggarna, om man för en dylik enstaka bullrande scen, som sammanhängar med det franska folklynnets och den anda, som där tager sig uttryck icke blott i kamrarna, utan i hela det sociala lifvet, glömmar de stora insatser, som dessa församlingar, trots dessa därinom understundom förekommande bullrande scener, gjort för hela den civiliserade världens utveckling. Vi må vara aldrig så stolta öfver — och detta med full rätt —, att här i vårt land icke förefinnes någon motsvarighet till de skandalösa scener, som någon gång på andra håll förekomma inom representantförsamlingar. Men så få vi dock å andra sidan icke glömma, att vi köpa detta företräde med att vi icke kunna på samma sätt som i de andra, stora ländernas parlament visa vägen vid mångfaldiga tillfällen till nya och friare vidder för mänskligheten.

En annan modernisering, som föreslås i vår motion, är införandet af systemet med *absolut majoritet*, i stället för den hittillsvarande ordningen. Jag tror, att de, som vilja taga reda på det förstnämnda systemets verkningar, skola uti detta verkligen finna en liten garanti, ifall de hysa alltför mycken oro för att blifva nedtrampade genom de stora, nya valmansmassorna, om hvilka vi under föregående dagarna hört så mycket talas. Detta system med absolut majoritet innebär obestriddligen en möjlighet för de partier, hvilka själfva med förkärlek kalla sig samhällsbevarande — för min del vill jag nu icke erkänna, att de verkligen äro det, ty deras politik har oftast varit sådan, att den drivit till revolutioner, hvaröfver de sedan förvånat sig — det innebär, säger jag, för dessa partier, som själfva förklara sig samhällsbevarande, af hvad nyanser de nu äro, att efter en föregående inbördes valstrid, där ingen nått absolut majoritet, sammansluta sig mot dem, som de kanske alla beteckna såsom fruktansvärdt samhällsvådliga. Faktiskt går det mången gång så till i Tyskland, där detta system tillämpas.

Skulle vi socialdemokrater se saken från rent ensidig partisynpunkt, så skulle vi helt visst hysa en del betänkligheter mot detta system, därför att hvad man emellanåt kallar »den enda reaktionära massan» skulle genom befintligheten af ett sådant system lätt nog kunna sammanföras vid valtillfällena. Men just därför, att vi — jag vågar påstå det — i vårt förslag ingalunda utgått från speciella partisynen, så att vi skulle vilja gynna dem på rättvisans bekostnad, utan i stället velat få fram ett så godt och fullgiltigt system som möjligt, grundadt på allmän rösträtt — just därför hafva vi icke tvekat upptaga denna för våra förhållanden nya valmetod, som ligger i systemet med absolut majoritet och eventuella omval.

Jag skall, herr talman, i det jag gör dessa korta erinringar, tillåta mig yrka på bifall till min motion, med den närmare förklaring att, då i densamma på ett ställe endast står angifvet ett alternativt förslag med hänvisning för utförandet till konstitutionsutskottet — hvilket förslag detta utskott, då det afstyrkt det hela, naturligtvis icke tagit vidare befattning med — jag då vill beträffande detta ställe (som angifves under § 13 i förslaget) yrka på att där må i

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

Om valrätten till Andra Kammaren tillämpliga delar införas motsvarande, i liberala samlingspartiets motion intagna stycke.

m. m.
(Forts)

Herr Lundell: Herr talman! Jag skall icke polemisera med herr Branting angående hans förevarande motion, men då han i sitt anförande särskildt vände sig mot ett föregående yttrande af mig, måste jag säga några ord.

Herr Brantings yttrande vid det omtalade tillfället var sådant, att jag icke tror, att arbetarne hade någon annan uppfattning där- om än jag, och jag styrkes i denna min tro så mycket mera, som jag af arbetare, som voro närvarande vid föredraget, hört, att de hade uppfattat det på samma sätt som jag. Det var rent social- demokratiska åsikter, som talaren där förförde, och det förvånade mig icke alls, att herr Branting uttalade sådana åsikter, och att de uppfattades så, som de gjorde. Hade han icke haft sådana yttranden, skulle socialisterna icke hafva ansett honom vara socialist eller hafva socialistiska åsikter.

Här i Riksdagen hafva vi däremot icke hört mycket af sådana åsikter från herr Branting. Det kan ju hända, att herr Branting här alltför mycket modererar sina åsikter — man har åtminstone hört sådant påstås. Det uttalande jag hörde i Kalmar, var där- emot sådant, att däraf, enligt mitt förmenande, tydligt framgick, att han var socialist. Men jag tror icke, att man kan säga, att herr Branting här i Riksdagen gjort mycket propaganda för socia- lismen.

Friherre Barnekow: Herr talman, mina herrar! Här före- ligger enligt mitt förmenande en framtidsmotion. Jag har redan yttrat mig rörande densamma och sagt, att min uppfattning är den, att, om vi få hålla på ännu några gånger att afslå några modera- tare förslag, det blir detta, som blir antaget. Men utskottet har icke funnit, att tidpunkten ännu är inne att antaga ett förslag med en så utvidgad rösträtt, som här är föreslagen, nämligen att hvarje person utan någon annan inskränkning än den, som ligger däri, att personen skall hafva uppnått 21 års ålder, icke står under förmynderskap eller är i konkurstillstånd eller häftar för understöd m. m., skall äga rösträtt. Här har i dag yttrats af en person, att vi, som icke vilja vara med om allmän rösträtt, skulle vara emot att lämna arbetare inträde här i representantförsamlingen eller, med andra ord, att den, som icke är med om detta förslag, skulle vara en fiende till våra arbetare. Samma person sade också, att Sveriges arbetare voro de, som hade det högsta anseendet i hela världen.

Ja, mina herrar, jag har under en stor del af min verksamhet här i lifvet haft med arbetare att göra, och jag kan försäkra, att jag alltid stått på god fot, ja, på den allra bästa fot, med mina arbetare, och jag står ännu i närvarande stund, som jag tror, på mycket god fot med dem.

En annan talare har sagt: Hvarför skall man nu fordra ga- rantier, när det gäller att utsträcka rösträtten så allmänt, då man icke förut vid utsträckningar af rösträtten fordrat några garan-

tier? Ja, härpå skall jag helt kort svara, att om det hade varit för några år tillbaka, så hade jag för min del varit mindre betänksam att öfvergå till allmän rösträtt. Om det är åren, som göra detta, eller hvad det kan vara, det vet jag icke; alltnog jag har blifvit mera betänksam. Men jag vill icke hindra folket att komma in i Riksdagen. Jag är icke rädd för arbetaren, har aldrig varit rädd för honom och blir aldrig rädd för honom. Hvad jag däremot är rädd för är den, som arbetat sig upp på arbetarens skuldror, och som för att kunna hålla sig fast på denna plats måste gifva honom rundliga och stora löften. Ja, mina herrar, vi tala om landsbygden och jag har från västgötabänken och östgötabänken hört uttålas den meningen, att allt står väl till på landsbygden i detta hänseende: »förhållandet är mycket godt mellan arbetare och arbetsgifvare». Ja, mina herrar, lugnen eder litet grand; vänten litet! Vi hafva en annan erfarenhet i den del af landet, där jag bor. Där finnes det aflönade velocipedåkare. Detta är personer, som åka ut på landet och söka att, så mycket i deras makt står, stifta oro, oenighet och ofrid mellan arbetare och arbetsgifvare. När dessa velocipedåkare komma upp till Östergötland och Västergötland, skola herrar östgötar och västgötar kanske icke se saken fullt så ljus. Man säger: Hvarför skall man fordra garantier nu, då man icke fordrade sådana i fråga om vår besutna jordbrukareklass, de s. k. bönderna? Ja, mina herrar, när dessa velocipedåkare färdas omkring i bygderna, så resa de vanligen förbi dessa själfständiga bönder, ty dem lönar det sig icke att bearbeta, utan de vända sig dit, där det finnes arbetare, och där söka de utså oenighet mellan arbetare och arbetsgifvare. Och när arbetarne på ett ställe blifvit väl bearbetade, så fara de åter sin väg. Detta bearbetande går ibland mycket lätt, ty det finnes arbetare, som hafva det illa ställt. Och när man en gång lyckats få denna oenighet väl uppdreven, ja, då, mina herrar, kommer det icke i fråga, att det finnes en enda arbetare på landet eller en enda liten lägenhetsägare, som lägger sina röster på någon af dem, som för närvarande sitta såsom representanter för det svenska jordbruket, ty dem hafva de blifvit inlärda att betrakta som sina fiender, och den besutne jordbrukaren blir enligt mitt förmenande genom allmänna val utsluten ur Riksdagen. Herrarna få därför ursäktas, att jag nu ser tiden litet mörkare, än jag gjort förut. Äfven jag har varit optimist och vill gärna ännu vara det. Men de händelser, som inträffa, göra att jag icke kan se sakerna fullt så ljusa, som jag skulle önska.

Och härmed har jag förklarat, hvarför jag ställt mig på deras sida, som vilja hafva proportionella val, och hvarför jag icke i närvarande stund kan vara med om en så utsträckt allmän rösträtt, som herr Branting i sin motion föreslagit.

Herr talman, jag yrkar afslag å motionen och bifall till utskottets hemställan.

Härmed var öfverläggningen slutad. Herr talmannen gaf propositioner dels på utskottets i förevarande moment gjorda hem-

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten till Andra Kammaren m. m.
(Forts.) ställan, dels ock på afslag därå och bifall i stället till det af herr Branting under öfverläggningen framställda yrkandet; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Herr Branting begärde likväl votering, som därför företogs enligt en så lydande, behörigen justerad voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i 2:a punkten mom. g) af utskottets förevarande utlåtande n:o 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med afslag å utskottets berörda hemställan bifallit det af herr Branting under öfverläggningen framställda yrkandet.

Voteringen utföll med 165 ja mot 56 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Efter föredragning af *mom. h)* begärdes ordet af

Herr Centerwall, som anförde: Jag har icke tagit till ordet under generaldebatten i denna fråga. Detta skulle endast hafva tjänat till att inkasta ytterligare ett stridsämne och förlänga en debatt, som i allt fall varit alltför lång och tröttande, ja, så tröttsam, att det verkligen kännes ansträngande för den, som icke längre är i sin ungdoms vår, att här vid denna tid på dygnet stå upp och tala. Jag vill emellertid icke fullkomligt tigande låta min motion falla till jorden, på det att jag icke måtte framstå såsom hvad romarne kallade *indefensus* och därför också dömd. Jag vet, att om min motion och de tankar, som den innehåller, icke gå igenom i dag eller i morgon, så komma dessa eller dylika tankar likväl förr eller senare att slå sig igenom.

Jag har framför flera andra här den fördelen, att jag allt sedan jag kom till Riksdagen icke i frågan ett ögonblick skiftat åsikt. Detsamma, som jag har sagt i min motion, har jag sagt i mitt parti, som jag visserligen icke tillhör med några starka band, men som jag likväl icke anser mig böra här nedsätta, då jag ej utgått därur. Jag har framträtt med samma åsikter för mina valmän, till hvilka jag visserligen aldrig stått i det förhållande, som min mycket humoristiska och mycket ogenerade sidokamrat i dag på förmiddagen har antydt med åberopande af en mycket ovederhäftig auktoritet. Visserligen är det sant, att jag vid sista valet hjälptes ej obetydligt genom beskaffenheten af de medel, som användes mot mig, men detta är det enda, som i det af den ärade talaren åsyftade hänseendet är öfverensstämmande med verkligheten.

Jag kan icke vara med om det proportionella valsättet af det enkla skäl, att jag icke tror, att det på något sätt för närvarande kan ingå i folkmedvetandet, och detta leder mig till att säga ännu något annat, nämligen att opponera mig en liten smula mot hvad som här i förmiddags sades af en mycket lärd man, eller att folkopinionen skulle vara beroende endast på demagogerna och i och för sig hafva mycket litet värde. Jag vet visserligen, att folkopinionen kan tummas och vridas och, såsom en annan talare sade, ibland liknas vid vinden eller vindarne, som vända sig än hit, än dit. Men jag vet också, att bakom detta tillfälliga finnes något, som är sprunget ur en *verklig* folksjäl, ett *verkligt* folkmedvetande. Hvad detta är, har ingen filosof hittills lyckats tillfredsställande förklara, men det finnes lika fullt. Detta folkmedvetande är grättet; det tager och behåller ett och förkastar ett annat. Det går bra an för skalder och filosofer att se bort från denna folkvilja, men det går ej för praktiska statsmän.

För min del kan jag för öfrigt icke se, att det i realiteten är någon så stor skillnad mellan den ena och den andra samhällsklassen, att *mot* vissa af dem skulle behövas garantier. Äro *de* i själfva verket så mycket mera omdömesgilla om man går till botten med saken, *de* som förvärfvat förmögenhet, en position i samhället, ja, jag går så långt, *de* som förvärfvat kunskaper? För mycken kunskap tynar ingen och för mycket vett fick ingen med på vägen, men detta är icke *allt*, ty äfven den lärdaste man vet icke en billiondel af det, som *kan* vetas, och vetande är icke liktydigt med praktisk blick och känsla. Följaktligen kan jag icke se, att det är någon så oerhörd skillnad på människor, att man *mot* somliga af dessa behöfver särskilda garantier. Kanske denna uppfattning synes många alltför naiv, alltför okomplicerad. Men den är min, jag kan ej hjälpa det.

Visserligen kunna ibland vissa samhällsklasser, på grund af skäl som jag icke nu vill beröra, gifva sina åsikter uttryck på ett obehagligt sätt, det vill jag medgifva, men det är icke nog för att förklara dem sakna omdöme och vara vettvillingar i politiska ting. Hade *vår* samhällsklass alltid varit rättvis *mot* dem, hade de ej lefvat under så stort tryck, skulle de nu ej vara så ifriga i sättet, så fallna för en och annan öfverdrift.

Så länge jag kommer att syssla med politiska frågor, kommer jag därför alltid att hålla på allmän, lika och direkt rösträtt. Denna åsikt har jag också sökt att utveckla i min motion, som innehåller ungefär samma grundlinjer, som herr Brantings, dock med vissa undantag. Först och främst har jag icke kunnat finna något skäl att för närvarande nedsätta städernas representationsrätt, och hvad som här nyligen förekommit i kammaren har icke bidragit att förändra min mening i detta afseende. Vidare har jag icke tagit bort bostadsbandet. Ty tager man bort den samhörighet mellan dem, som representeras, och dem, som representera, tager man bort den samhörighet dem emellan, som ligger i den personliga beröringen, då ställer man representanterna främmande för valmännen och upplöser parlamentarismen, för att icke tala om hvad som redan förut här blifvit framhållet, eller att hufvudstaden blir allt för oproportionerligt

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

representerad. Jag har vidare icke kunnat vara med om herr Brantings och hans medmotionärers åldersgräns, men detta visst icke, såsom en talare på malmöbanken sade, för att beröfva en mängd fullmyndiga medborgare deras rösträtt. Visserligen är det sant, att »myndighetsåldern» enligt vår rätt inträder vid 21 års ålder, ehuru dock icke alltid, men detta är väl icke något obestridligt bevis därför, att den, som uppnått 21 års ålder, också är verkligt mogen. Mogenhetsåldern kommer för de många, och kanske allra mest för arbetarne, när de gifta sig. Då få de ett eget hem och därmed rikta de sina tankar på ett och annat, som de förut icke tänkt på, och just då inträder den politiska mogenheten. Den absoluta majoritetsprincipen vid valen har jag erkänt, men tror ej tiden vara mogen för denna reform, som jag dock med nöje skulle se genomförd. Med dessa undantag kan jag fullkomligt gå med på herr Brantings förslag, och jag skyr icke att fritt och öppet utsäga detta äfven med risk att bli kallad socialdemokrat, hvilket jag icke är, men hvilket jag icke skulle skämmas att vara, ifall jag kunnat tillägna mig den åsikten.

Jag vet naturligtvis, att min motion icke har ringaste utsikt att nu antagas af kammaren. Först och främst innehåller den saker, som för många äro en ren styggelse, och för det andra har den kommit i kläm mellan de båda motioner, om hvilka den närmast påminner, nämligen herr Brantings m. fl. motion å ena sidan och liberala samlingspartiets å den andra. Sålunda är den dömd att gå under, och jag skall visserligen yrka bifall till densamma, men jag skall icke besvara med någon votering. Jag ställer den under framtidens dom. Men det säger jag eder, mina herrar; de linjer, som äro framlagda i densamma och i andra dylika motioner, innehålla flertalets af det svenska folkets verkliga mening, och de komma en gång att gå igenom, när den försumpning, som nu är rådande, när den brist på snille och viljekraft, som nu utmärker både de styrande och representationen, som genomgår hela vårt parlamentariska lif, en gång upphör och när våra politiska förhållanden blifva präglade af klarsynthet och behjärtenhet. När den nuvarande skugggräddslan försvinner, då komma vi också att få en rösträtsreform i den stil, som jag och många andra föreslagit och då först komma vi ifrån dessa välsignade rösträtsstrider, hvilka äro så mycket mera tröttande nu än förr, som riksdagarne nu komma så mycket tätare och den parlamentariska nivån blir allt lägre.

Jag yrkar, som sagdt, bifall till min motion.

Friherre Barnekow: Herr talman, mina herrar! Motionären har själf sagt, att hans motion innehåller en framtidstanke, och därför, mina herrar, skall jag anhålla, att motionen öfverlämnas till framtiden.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej. Efter af herr talmannen gifna propositioner blef utskottets hemställan af kammaren bifallen.

Härefter föredrogs *mom. i*); och lämnades därvid på begäran ordet till

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Herr Staaff, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Kammaren befinner sig nu, såvidt jag kan förstå, inför det enda förslag, som kan äga utsikt att nu, likasom var fallet med ett i hufvudsak likartadt förslag vid förra årets riksdag, erhålla kammarens bifall. Så mycket bör väl vara klart, att det går icke an, att Andra Kammaren slutar perioden med ett rent nej till alla rösträttsförslag. Så mycket är väl klart, att ett positivt förslag måste antagas, men jag vågar hemställa, huruvida icke utöfver mina medmotionärer och utöfver dem som utan att vara motionärer röstat nej till utskottets och Kungl. Maj:ts förslag, det skulle kunna vara möjligt att vid denna omröstning äfven en del andra af kammarens ärade ledamöter gäfve sin röst åt detta förslag. Det är ju dock så, att vi från flere håll ha hört, huru många af de ärade kammarledamöter, som ha talat och röstat för Kungl. Maj:ts eller utskottets förslag, hafva gjort det isynnerhet därför, att efter Första Kammarens beslut detta förmenades vara det enda sättet att leda frågan till en lösning, att åstadkomma ett hvilande beslut. Denna hänsyn är således numera helt och hållet bortfallen. Nu gäller frågan endast, huruvida det dock icke skulle vara bättre, ifall Andra Kammaren med ett mera bestämdt flertal pekade på att, sedan den nu tvenne gånger förkastat det proportionella valsättet, en annan väg bör försökas. Det finnes ju dock en stor del af de ärade kamraterna, som röstade för det proportionella valsättet, hvilka icke anse, att rösträtten ovillkorligen måste vara förbunden med detta valsätt, ehuru de skulle föredragit en sådan lösning. Måhända göra de icke orätt i att till sig själfva ställa den frågan, huruvida det icke nu skulle vara bättre, ifall man betraktade den proportionella försöksäran såsom avslutad och tänkte sig, att rösträtsfrågan kommit in på en annan bog.

För öfrigt, mina herrar, all förhoppning bör icke vara utesluten på förhand därom, att till och med redan vid denna riksdag positivt beslut skulle kunna vinnas, därest nämligen denna kammar med ett betydande flertal gäfve sitt understöd åt detta förslag. I så fall föreligga: ett beslut af Första Kammaren om utsträckning af rösträtten med proportionellt valsätt, ett beslut utaf Andra Kammaren om utsträckning af rösträtten men en något olika utsträckning än den, som Första Kammaren beslutat, och om majoritetsprincipen i motsats mot proportionellt valsätt. Det är icke otänkbart, att man i Första Kammaren likväl skulle finna det riktigast att för att leda frågan till ett afgörande, hvilket icke uppsköte den ännu en hel period, tänka på att mot någon uppoffring ifrån Andra Kammarens sida själf uppoffra det proportionella valsättet. Dock, detta är ju någonting, som jag icke alls kan veta; jag blott säger, att jag vill icke helt och hållet uppgifva förhoppningen, att här således finnes en tänkbarhet för att man skulle kunna erhålla en positiv lösning, som kunde bli definitiv redan vid nästa period.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.*

(Forts.)

Det är dessa synpunkter jag velat vördsamt underlägga herrarnas omdöme och pröfning, då jag nu för min del ber att få yrka bifall till den af mig med flera motionärer väckta motionen.

Häruti instämde herr *Darin*.

Herr Hammarskjöld: Herr talman, mina herrar! Vi erinra oss väl litet hvar en liknande stund vid förlidet års riksdag, huru som det, sedan Kungl. Maj:ts då framlagda förslag hade fallit, ifrån den talare, som nyss hade ordet, kom lystringsparollen: »det gäller». Då gällde det för honom och hans vänner att samlas omkring det så kallade »Fläsbroförslaget». Från samma talare har nu åter kommit en lystringsparoll med en bevakande vädjan till kammaren att samlas kring samlingspartiets motion. Om någonting är klart uti all den villervalla och den oklarhet, som eljest råder i rösträttsfrågan, så lär det väl vara detta, att Andra Kammaren ingalunda är enig uti den frågan. Den saken torde vara obestriddig, och jag tror, att lika obestriddigt är, att icke heller landet i sin helhet är enigt. Där råder tvärtom den mest stridiga uppfattning. Här har tvistats om betydelsen af den allmänna opinionen. Så mycket tror jag vi kunna vara ense om, att den allmänna opinionen icke är enig. Det finnes icke allmän opinion till förmån för regeringsförslaget; det finnes icke allmän opinion till förmån för herr Brantings förslag, ehuru jag vill medgifva, att det är detta, som låtit mest tala om sig, och som fått det mesta bifallet vid folkmöten; men minst af allt är det någon enighet om samlingspartiets motion. Att nu komma med ett försök att sammanjämka ett eventuellt bifall af denna kammare till samlingspartiets motion med Första Kammarens beslut anser jag absolut otänkbart. Finns det någon enda mera än herr Staaff själf och hans närmaste vänner, som tro, att Första Kammaren, sedan den två år å rad och i år med en mycket stor majoritet har uttalat sig för proportionalitetsprincipens tillämpning vid val till denna kammare, nu skulle gå öfver och genast vid denna riksdag helt och hållet öfvergifva denna sin ståndpunkt för att gå med på herr Staaffs och hans medmotionärers förslag? Jag anser det absolut otänkbart. Under en sådan situation kan jag för min del icke finna, att denna kammare kan fatta ett klokare beslut än att lyda herr Brantings råd att göra rent bord. Det var enligt min mening efter den utgång, det kungliga förslaget fått, det ärligaste och bästa råd, som här gifvits. Finnes det verkligen, jag vill icke säga inom kammaren här, men finnes det inom landet en känd, stark opinion för något af de framlagda förslagen, då skulle jag icke yrka hvad jag nu yrkat. Men som jag sagt, det finnes icke någon enighet. Jag skulle nästan vilja säga, att jag däraf vill sluta, att folket ännu icke är fullt moget för en sådan utsträckning af den allmänna rösträtten, som har blifvit föreslagen, och som äfven jag varmt önskar.

Lika bevakande som herr Staaff har bedt sina meningsfränder och sina motståndare, ber jag nu dem, som icke hittills varit anhängare till herr Staaffs motion, att tänka på hvad de göra, ifall

de gå ifrån sina egna åsikter och gifva sin röst till herr Staafts motion. Ty på det sättet komma de att gifva landet en alldeles oriktig uppfattning om frågans läge. Jag tror nämligen icke, att flertalet af denna kammare i själ och hjärta önskar framgång åt samlingspartiets motion. De hafva kunnat ena sig om att med en ytterst ringa majoritet slå ihjäl Kungl. Maj:ts och konstitutionsutskottets förslag. Men de äro långt ifrån eniga om hvad som skall göras i stället. Jag ber därför, att, såsom jag nyss sade, vi måtte få göra rent bord och afslå allting och därmed lämna fullt fritt fält för regeringen att komma med nytt förslag i ämnet samt för valmännen i landet att uttrycka, hvad de verkligen vilja.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Med herr Hammarskjöld förenade sig herrar *Hjärne* och *Vahlquist*.

Herr von Schéele: Herr talman! Jag har icke på något sätt deltagit i den föregående diskussionen i detta viktiga ärende, och skälet därtill har varit, att jag vid flera föregående tillfällen tydligt angifvit min ståndpunkt och konsekvent vidhållit den. I öfverensstämmelse härmed har jag först röstat för Kungl. Maj:ts förslag och sedermera för konstitutionsutskottets hemställan. Sedan emellertid båda dessa hafva fallit, och följaktligen grunden blifvit undanryckt för ett lyckligt slut redan nu på den ödesdigra striden, ja, äfven den grund, som mången tänkt sig som den närmast liggande, blifvit undandragen, nämligen bifall till en skrivelse om proportionellt valsätt till Riksdagens bägge kamrar, finner jag mig för närvarande hafva ingenting annat att göra än att understödja den föreliggande reservationen, som ehuru den visst icke allo fyller de önskemål, jag och mina meningsfränder hysa, likväl innebär ett ganska beaktansvärdt tillmötesgående från liberala samlingspartiets sida. Om vi åter, såsom den siste ärade talaren hemställde, göra rent bord, fruktar jag, att man blott skjuter längre ifrån sig möjligheterna till samförstånd i denna fråga och därmed äfventyrar, att slutet en gång blir långt mera ogynnsamt ur samhällsbevarande synpunkt, än hvad som kunde blifvit fallet. Den gamla sägnen om de sibyllinska böckerna, som Tarquinius med binamnet »den stolte» fick betala med mer än tredubbla priset, därför att han gång efter annan lätit det gynnsamma ögonblicket gå sig ur händerna, upprepas ofta i historien.

Mina herrar, det är ingen ringa sak att ifrån det håll, denna reservation representerar, ett sådant erbjudande har blifvit gjort som det här föreligger. Mig synes det icke rätt att, såsom understundom skett, antaga att detta erbjudande icke skulle vara ärligt menadt. Man bör icke föreställa sig andra sämre än sig själf, och vill man att det, som sålunda blifvit erbjudet, också skall stå fast, tror jag rätta vägen vara att i tid och med förtroende antaga det gjorda anbudet. Det får icke ske i allra sista hand och på ett sätt, som visar, att man gör det ovilligt och nödtvunget. Nej, låtom oss tillitsfullt mottaga den utsträckta handen såsom en broders-

Om valrätten till Andra Kammaren m. m.
(Forts.) hand under förklaring, att vi vilja söka samverka på denna grundval till det gemensamma målet, fosterlandets väl.

Jag torde, herr talman, knappast behöfva tillägga, att jag blott talat för egen räkning och härutinnan icke har något uppdrag af den grupp, jag har äran i Riksdagen tillhöra; men för min del kommer jag att rösta för den af herrar af Callerholm m. fl. afgifna reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Johansson* i Jönköping, *Widén*, *Roos* och *Tamm*.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad samt herr talmannen framställt propositioner dels på bifall till utskottets i förevarande moment gjorda hemställan dels ock på afslag därå och bifall i stället till den af herr Staaff m. fl. väckta motionen, n:o 231, förklarade herr talmannen sig anse den förstnämnda propositionen hafva flertalets mening för sig. Votering begärdes likväl, i anledning hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i andra punkten mom. i) af utskottets förevarande utlåtande n:o 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med afslag å utskottets berörda hemställan bifallit den af herr Staaff med flera väckta motionen, n:o 231.

Omröstningen utvisade 113 ja mot 110 nej, hvadan således utskottets hemställan af kammaren bifallits.

Mom. k)—m).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

§ 2.

Statsutskottets häruppå föredragna utlåtande n:o 95, i anledning af väckta motioner i fråga om utredning och förslag angående inlösen af de frälseräntor, hvilkas inlösande ej åligger statsverket, blef af kammaren godkändt.

§ 3.

Efter föredragning af statsutskottets utlåtande n:o 96, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande af uppgjordt

förslag i fråga om uppförande vid Vänersborgs hospital och asyl för Älfsborgs läns räkning af en upptagningsanstalt för sinnessjuka, begärdes ordet af

Herr Nylander, som anförde: Herr talman! Vid behandlingen af detta ärende inom statsutskottet undgick det uppmärksamheten, att, bland villkoren för ifrågavarande upptagningsanstalts förläggning vid Vänersborgs asyl, af medicinalstyrelsen införts den bestämmelsen, »att granskning af ansökningshandlingar om tillfällig hospitalsvård åt däraf i behof varande sinnessjuka från Älfsborgs län skall ske i den ordning, att ifrågavarande patienter af lasarettsläkaren i Vänersborg remitteras till länsafdelningen på Vänersborgs hospital för att där vårdas, till dess för deras hospitalsvård föreskrifna intyg och ansvarsförbindelser genom lasarettsdirektionens i Vänersborg försorg anskaffats». Älfsborgs län är emellertid deladt i två särskilda sjukvårdsdistrikt, det norra och det södra, hvardera med sin särskilda ekonomi, och särskilda länslasarett, med hvar sin lasarettsläkare och särskilda lasarettsdirektioner. Älfsborgs län är sålunda med hänsyn till sin upptagningsanstalt närmast att jämföra med Kronobergs och Blekinge län beträffande deras upptagningsanstalt i Växjö. Angående den senare upptagningsanstalten har Riksdagen förra året bestämt, att ansökningshandlingarna för de sjuka från Kronobergs län skulle undersökas af lasarettsläkaren i Växjö och ansökningshandlingarna för de sjuka från Blekinge län af lasarettsläkaren i Karlskrona. Då nu föredragande departementschefen i kungl. propositionen framhållit den fullkomligt riktiga mening, att bestämmelserna för upptagningsanstalten i Restad skola affattas i öfverensstämmelse med villkoren för upptagningsanstalten i Växjö, så bör naturligen den punkt bland medicinalstyrelsens villkor, som jag nyligen uppläste, ha följande lydelse: »att granskning af ansökningshandlingar om tillfällig hospitalsvård åt däraf i behof varande sinnessjuka från Älfsborgs län skall ske i den ordning, att ifrågavarande patienter af lasarettsläkaren i Vänersborg, angående sjuka från norra sjukvårdsdistriktet, och af lasarettsläkaren i Borås, angående sjuka från södra sjukvårdsdistriktet, remitteras till länsafdelningen på Vänersborgs hospital för att där vårdas, till dess för deras hospitalsvård föreskrifna intyg och ansvarsförbindelser genom vederbörande lasarettsdirektionens försorg anskaffats».

Likaledes bör, i sammanhang därmed, punkten angående afgifternas betalande ändras så, att dessa afgifter må kunna likvideras kvartalsvis af lasarettsdirektionerna i Vänersborg och Borås.

Förvissad som jag emellertid är därom, att vid det närmare aftal, som skall träffas med vederbörande parter, dessa bestämmelser skola komma att anpassas efter de inom Älfsborgs län rådande sjukvårdsförhållandena, skall jag, herr talman, icke göra annat yrkande än om bifall till utskottets förslag, som redan blifvit af Första Kammaren antaget.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet Westring: Herr talman! Med anledning af den föregående talarens anförande, skall jag be att i korthet få vitsorda, att det verkligen synes hafva insmugit sig en felaktighet i de föreslagna villkoren, i det jag förbi-sett, att Älfsborgs län har två särskilda lasarett med olika läkare och olika områden. Emellertid torde denna felaktighet kunna afhjälpas antingen på det af herr Nylander föreslagna sättet — hvilket dock är tvifvelaktigt — eller ock på det sätt, att en rättelse sker vid nästkommande riksdag. Därigenom torde någon olägenhet icke förorsakas, då ju upptagningsanstalten icke skall omedelbart tagas i bruk för de sjuka, utan den först skall byggas.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 4.

Härefter föredrogs och godkändes statsutskottets utlåtande n:o 97, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående inköp för telegrafverkets behof af vissa fastigheter.

§ 5.

Vidare föredrogs hvart för sig och blefvo af kammaren godkända lagutskottets utlåtanden:

n:o 57, i anledning af väckt motion med förslag till lag angående handel med konstgjorda gödselmedel;

n:o 58, i anledning af väckt motion angående ändringar i lagen om försäkringsrörelse;

n:o 59, i anledning af väckt motion angående konsumtionsföreningar med syfte att sälja varor äfven till andra än föreningsmedlemmar;

n:o 60, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af §§ 2 och 8 i lagen angående köttbesiktning och slakthus den 22 december 1897; och

n:o 61, i anledning af väckt motion om bestridande af kostnaden för vägunderhåll i visst fall med medel ur väggkassa.

§ 6.

Ordet lämnades på begäran till herr vice talmannen, som yttrade: Herr talman! Jag ber att få föreslå, att kammaren ville besluta, att bland två gånger bordlagda ärenden må på föredragningslistan för nästa plenum först uppföras statsutskottets utlåtande n:o 11, därefter statsutskottets utlåtande n:o 102, därefter statsutskottets utlåtanden n:o 105, n:o 106, n:o 107, n:o 108 och n:o 109, därefter statsutskottets memorial n:o 110, vidare statsutskottets utlåtanden n:is 112 och 115, därefter bevillningsutskottets memorial

n:o 19 samt därefter bevillningsutskottets betänkanden n:o 20, n:o 21 och n:o 22.

Denna hemställan bifölles af kammaren.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag.

§ 8.

Till bordläggning anmäldes:

sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande och memorial:

n:o 14, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående förändrade bestämmelser för skjutsskyldighetens fullgörande i Stockholm; och

n:o 15, med hemställan om anvisande af ersättning åt sammansatta stats- och lagutskottets sekreterare och vaktbetjäning; samt bankoutskottets memorial:

n:o 11, angående försäljning af en riksbanken tillhörig fastighet i Luleå; och

n:o 12, angående instruktion för nästa Riksdags bankoutskott.

§ 9.

Herr *J. Forssell* aflämnade en motion, n:o 296, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående inredande i fastigheten n:o 1 i kvarteret Lejonet i Stockholm af lokaler för utrikesdepartementet m. m. samt angående uppförande af ny byggnad för Kungl. Maj:ts kansli m. m.

Denna motion blef på begäran bordlagd.

§ 10.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *A. E. Lindvall* under den 6 maj.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 12,31 på natten.

In fidem
Herman Palmgren.